

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Role sociálního pracovníka v dětském domově

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Autor: Lucie Bělochová

Vedoucí práce: Mgr. Hana Francová, Ph.D.

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem **Role sociálního pracovníka v dětském domově** jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2019

.....

Lucie Bělochová

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. Haně Francové, Ph.D. Jsem jí vděčná za cenné rady, vstřícnost, podporu a odborný dohled, který mi ochotně poskytla během zpracování bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat všem komunikačním partnerkám za ochotu a spolupráci a v neposlední radě děkuji i své rodině za nekonečnou trpělivost a psychickou podporu při psaní bakalářské práce.

Role sociálního pracovníka v dětském domově

Abstrakt

V bakalářské práci se zabývám rolí sociálního pracovníka v dětském domově, přičemž hlavním cílem této práce je zmapování aktivit sociálního pracovníka v tomto zařízení. V rámci výzkumu se věnuji otázkám participace sociálního pracovníka při obnově vztahů s rodinou, jakými aktivitami se podílí sociální pracovník na přípravě odchodu dítěte z dětského domova, jaká je jeho role při mimoškolním vzdělávání dítěte nebo jak vypadá práce s dítětem, které má poruchu chování. Pro dosažení těchto cílů bylo zvoleno výzkumného šetření formou kvalitativního výzkumu. Pro kvalitativní výzkum a dosažení stanoveného cíle byla stanovena metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumný soubor je tvořen šesti sociálními pracovníci, které pracují v dětském domově v Plzeňském a Jihočeském kraji. Výzkumné šetření probíhalo v březnu roku 2019. Analýza získaných rozhovorů byla zpracována pomocí kódování dat s následnou kategorizací. Tato analýza prokázala, že činnost sociálního pracovníka v dětském domově je velice různorodá, jelikož musí aktivně spolupracovat s různými orgány, aktivně vyhledávat neziskové organizace, které poskytují mimoškolní vzdělávání dětem, spolupracuje s rodinou dítěte a tvoří jakýsi článek v předávání informací mezi dětským domovem a dalšími zařízeními. Bylo zjištěno, že sociální pracovník účelně rodinu nekontaktuje. Na odchod dítěte z DD je dítě poměrně dobře připravováno. Dětský domov mu poskytne jednorázový finanční prostředek tzv. odchodné nebo startovací balíček, který poskytují různé neziskové organizace, nikoli DD. Z výzkumu vyplývá, že dítě je individuálně vzděláváno z pozice vychovatele, kterou doplňují výše zmíněné neziskové organizace. V dětských domovech se také vyskytuje problém ohledně poruchy chování dítěte. Sociální pracovníci uvedly, že děti především porušují sociální normy a nevhodně se projevují ve škole. Specifické přístupy nejsou aplikovány v žádném zkoumaném zařízení a přístup k dětem je velice individuální.

Klíčová slova

Dětský domov; Sociální pracovník; Participace; Náhradní rodinná péče; Ústavní výchova; Poruchy chování; Vzdělávání dítěte

The Role of a Social Worker in a Children's Home

Abstract

The bachelor thesis deals with the role of a social worker in children's home. The main goal of this thesis is to map the activities of a social worker in this facility. As part of the research, I focus on the issues of social worker participation in the restoration of family relationships, then what activities a social worker participates in preparing for the departure of a child from a children's home, what is his / her role in the out-of-school education of a child or how he / she works with a child who has a behavioral disorder. In order to achieve these goals, a research survey in the form of qualitative research was chosen. For qualitative research and achievement of the stated aim, the method of questioning and the technique of semi-structured interview was determined. The research group consists of six social workers who work in a children's home in the Pilsen and South Bohemia regions. The research was conducted in March 2019. The analysis of the interviews was processed using data coding followed by categorization. This analysis has shown that the work of a social worker in a children's home is very diverse as he / she has to work actively with different authorities, actively look for non-profit organizations that provide out-of-school education to children, then he / she cooperates with the child's family and is somehow a connection in the transfer of information among children and other facilities. It was found that the social worker does not deliberately contact the family. The child is relatively well prepared for leaving the children's home. A children's home will provide him / her with a one-time financial means called a severance pay or a starting package provided by various non-profit organizations, not by children's home. The research shows that the child is individually educated by an educator, and it is supplemented by the above-mentioned non-profit organizations. There is also a problem with children's behavioral disorders in children's homes. Social workers have said that children, above all, violate social norms and do not attend school. Specific approaches are not applied in any of the examined facilities and attitude to children is very individual.

Key words

Children's Home; Social worker; Participation; Alternative family care; Institutional care; Behavioral disorders; Child education

Obsah

1. SOUČASNÝ STAV	9
1.1 Dětský domov	9
1.1.1 Základní charakteristika	10
1.1.2 Příjem dítěte do dětského domova	12
1.1.3 Pobyt dítěte v dětském domově	12
1.1.4 Odchod dítěte z dětského domova	13
1.1.5 Následná péče po odchodu dítěte z dětského domova	14
1.2 Náplň práce sociálního pracovníka v dětském domově	15
1.2.1 Osobnost sociálního pracovníka	15
1.2.2 Profesní a osobnostní předpoklady	15
1.2.3 Kompetence sociálního pracovníka	16
1.2.4 Legislativa potřebná k výkonu sociální práce v dětském domově.....	17
1.2.5 Sociální pracovník a etický kodex	18
1.2.5.1 Pojetí etického kodexu.....	18
1.3 Participace v životě klienta dětského domova.....	19
1.3.1 Participace při obnově vztahů s rodinou	19
1.3.2 Význam výchovy a vzdělávání dítěte mimo vyučování	21
1.3.3 Práce s dítětem, které má poruchu chování.....	22
2. CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	24
2.1 Cíl práce.....	24
2.2 Výzkumné otázky.....	24
3. METODIKA	25
3.1 Použité metody	25
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	26

3.3	Výběr výzkumného souboru	27
4.	VÝSLEDKY	28
5.	DISKUZE	39
6.	ZÁVĚR	45
7.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	47
8.	SEZNAM PŘÍLOH	52
9.	SEZNAM ZKRATEK.....	53

ÚVOD

„Domov není místo, kde bydlíš, ale místo, kde ti rozumějí.“

Christian Morgenstern

Domov je jednou z nedílných součástí lidského života, kde trávíme obvykle nejvíce času. Je to místo, kde se nacházejí slova jako láska, harmonie, bezpečí a jistota. Ne všichni však mají to štěstí a pro některé je rodina spíše ohniskem problémů, sporů a lží. Domov by měl být místem, kam se člověk nemusí bát vracet, kde není souzen a v neposlední řadě se jedná o prostor, kde by člověka měli vítat s otevřenou náručí.

Psát bakalářskou práci na téma Role sociálního pracovníka v dětském domově mě napadlo při absolvování školních praxí, kdy jsem měla možnost vidět, jak práce sociálního pracovníka ve skutečnosti vypadá. Sociální pracovnice měla síť kontaktů a známých. Při řešení jakékoli situace byla vždy v obraze a věděla si rady. Pokud tomu tak nebylo, věděla, na koho se má obrátit a s kým mluvit. Se sociální pracovnící jsem nejednou vedla diskuzi na téma náplň činnosti sociálního pracovníka v dětském domově. Zajímalo mě, zda je činnost sociálních pracovníků v dětských domovech obdobná. Jestli plní sociální pracovník pouze funkci administrativní nebo zasahuje i do života jednotlivých dětí umístěných v ústavním zařízení.

V první kapitole se zabývám dětským domovem jako samostatným celkem. Rozebírám zde základní charakteristiku, příjem, pobyt a odchod dítěte z dětského domova a následnou péči po jeho odchodu. V další kapitole blíže rozepisuji náplň práce sociálního pracovníka v dětském domově, a sice jeho osobnost, profesní a osobnostní předpoklady, kompetence sociálního pracovníka a legislativu zastřešující jeho činnost. V neposlední řadě se zabývám možnou participací sociálního pracovníka v životě dítěte. Ta se týká vztahů s rodinou, vzdělávání dítěte a práce s dítětem, které má poruchu chování. Tato práce může rovněž posloužit široké veřejnosti ke zvýšení informovanosti o roli sociálních pracovníků, a zároveň může sloužit jako porovnání činností mezi jednotlivými sociálními pracovníky dětských domovů.

1. Současný stav

Ústavní péče představuje určitou péči o děti a mladé dospívající v různých zařízeních. Rozlišujeme několik typů zařízení. Tyto typy se od sebe liší stářím dětí, které se v tomto zařízení nacházejí, dále tím, zda se tyto děti potýkají s výchovnými či zdravotními problémy nebo který resort je spravuje apod. (Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2019). Děti do těchto zařízení jsou umístovány dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník Sb., pokud jsou shledány vážné důvody, kvůli kterým rodič nemůže zabezpečit řádnou výchovu dítěte, je-li ohrožen tělesný, duševní či rozumový stav dítěte a jeho řádný vývoj. Soud vždy zvažuje, zda existuje určitá možnost svěřit dítě do péče fyzické osoby.

Péči o ty nejmenší zajišťuje Ministerstvo zdravotnictví. Konkrétně jde o kojenecké ústavy, dětská centra a dětské domovy do tří let věku dítěte. Péči o starší děti spravuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Tyto děti jsou umístovány do některého ze školských zařízení pro výkon ochranné nebo ústavní výchovy. Mezi tato zařízení patří diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou nebo výchovné ústavy. V neposlední řadě Ministerstvo práce a sociálních věcí zastřešuje domovy pro osoby se zdravotním postižením (Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2019). Dalšími důležitými orgány jsou rovněž úřady krajů, které zajišťují většinu rozhodujících a podpůrných institucí jako např. pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně pedagogická centra (Jedlička, 2015).

1.1 Dětský domov

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů definuje dětský domov jako zařízení, kde je dětem poskytována veškerá péče, která je jinak poskytována osobami odpovědnými za výchovu a vývoj dítěte.

Pobyt v ústavních zařízeních je pro dítě velkým nábořem zkušeností, a to jak pozitivních, tak i negativních. Přijetí, pobyt a samotný odchod dítěte z takového zařízení je realizovaný s respektem k potřebám a zájmům dítěte (Pecnerová et al., 2015).

1.1.1 Základní charakteristika

V České republice je realizována forma náhradní rodinné péče dle výše uvedeného zákona prostřednictvím školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, kde musí být každému dítěti zajištěno právo na výchovu a vzdělání. Tato práva mají návaznost na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, kterými je vázána i Česká republika.

Podle Janského (2004) jsou formy náhradní rodinné péče nedílnou součástí systému, který zabezpečuje péči o děti. Mezi tyto formy patří i ústavní výchova. Do dětských domovů jsou umisťovány děti, které nemají závažné poruchy chování a které nemohou být vychovávány ve vlastní rodině. Jedlička (2015) dále uvádí, že základní organizační jednotku dětského domova tvoří rodinné skupiny, kde se nacházejí děti zpravidla různého věku, pohlaví či etnicity. Dítě je zde, jak vyplývá ze zákona č. 109/2002 Sb., zpravidla umisťováno do skupin o nejméně 6 a nejvíce 8 dětech. Jak ale Jedlička (2015) uvádí, vše závisí na jejich mentální a zdravotní úrovni. Jde zde snaha zachovat sourozence pohromadě, a proto jsou umisťovány do stejného dětského domova a pokud je to možné, tak i do jedné rodinné skupiny. Počet rodinných skupin v dětských domovech se může lišit. Nejméně se ovšem můžou zřídit dvě rodinné skupiny a nejvíce osm. Případné výjimky určuje ministerstvo.

Hlavní účel těchto zařízení, jak vyplývá ze zákona č. 109/2002 Sb., bývá zpravidla zajišťování nezletilým osobám od 3 do 18 let věku nebo zletilým osobám do 19 let věku jejich náhradní rodinnou péči v zájmu řádné výchovy, vzdělávání a zdravého vývoje. Jedlička (2015) uvádí, že v dětských domovech je zajišťována rovněž příprava dětí pro budoucí povolání, vytváření příznivých podmínek pro jejich zaučení, vyučení nebo zajištění podmínek pro střední vzdělávání či vyšší odborné vzdělávání. Pokud se mladý dospělý připravuje na budoucí povolání, může zařízení v plné míře poskytnout zaopatření do 26 let věku, což vyplývá ze zákona 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy atd.

Všechna zařízení jsou pravidelně kontrolována Českou školní inspekcí, státním zástupcem, zřizovatelem a veřejným ochráncem práv (Koubová, 2017).

V ústavních zařízeních rozeznáváme podle Jedličky (2015) pět základních kategorií dětí:

1. Oboustranní sirotci. V České republice se vyskytuje zanedbatelný počet oboustranných sirotků (Jedlička, 2015). Koubová (2017) uvádí, že v dětských domovech se nachází 28 úplných sirotků, tj. 0,56 %, jak vyplývá ze statistických údajů za školní rok 2015/2016.
2. Děti ohrožené sociálně patologickými jevy, které se vyskytují v blízkém okolí. Tyto děti se nacházejí v neuspořádaném prostředí dysfunkčních rodin (Jedlička, 2015). Jedná se o prostředí, kde nejsou naplněny základní požadavky dané společenskými a právními normami. Členové dysfunkční rodiny se nezapojují do otevřené komunikace a projevují špatné komunikační schopnosti, nevyvíjí smysluplné vztahy, nevyjadřují osobní názory a pocity, jsou citově nestabilní, neexistuje zde racionální řešení problémů, špatná tolerance atd. (Hunt, 2014).
3. Děti s rizikovým chováním a výchovnými problémy. Za rizikové chování je považované záškoláctví, tuláctví, agresivní chování, dospívání dětí. Patří sem děti, u kterých převažuje hyperaktivita nebo děti, které různě experimentují s návykovými látkami apod. (Jedlička, 2015). Sobotková (2014) obecně dodává, že se jedná o chování, z kterého přímo, či nepřímo vyplývá psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, neznámých osob, majetku či prostředí.
4. Děti, u kterých převažují výchovné problémy. Tyto problémy se utváří na podkladě neurologické či psychické poruchy centrální nervové soustavy (Jedlička, 2015).
5. Děti se zkušeností s kriminalitou. Pokud by tyto děti nebyly umístěny do školského výchovného zařízení, pravděpodobně by v této činnosti dále pokračovaly (Jedlička, 2015). Podnět k páchání trestné činnosti u dětí a mladých dospělých se nachází v nedostačující rodinné či školní výchově, mravní a citové výchově, malé nabídce volnočasových aktivit nebo vychází z neznalosti právního vědomí (Kašparová, 2019).

Koubová (2017) dále rozeznává další kategorii a sice děti postižené. *Téměř 27 % (1 330) dětí umístěných v dětských domovech je postižených, z toho mentálně postižených je 888, sluchově 24, zrakově 10, tělesně 8, s vadami řeči 64, s kombinovanými vadami 162 (z toho hluchoslepých 6), se závažnými poruchami učení 93, s autismem 29 a se závažnými poruchami chování 52* (Koubová, 2017, s. 12).

1.1.2 Příjem dítěte do dětského domova

Příjem dítěte do dětského domova je realizován dle uvedeného zákona č. 109/2002 Sb. na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově či ochranné výchově. Dále může vycházet z rozhodnutí o předběžném opatření náhradní výchovné péče v zájmu zdravého vývoje jedince, řádné výchovy a jeho vzdělávání.

Při přijímání dítěte je aktivně zjišťován a zvažován názor všech zúčastněných osob a je mu přikládána i určitá váha. Dětský domov projednává s dítětem a s osobou odpovědnou za výchovu i možná přání, představy, cíle a očekávání (Pacnerová et al., 2015). Nástup jako takový je pro dítě a rodinu velice citlivý a je potřeba, aby vše bylo dostatečně připraveno. Existují různé způsoby pro přípravu rodičů a dítěte k nástupu do zařízení. Pro příklad lze uvést předběžnou návštěvu zařízení, možnost prohlédnutí si ho a popřípadě si promluvit s místními zaměstnanci. Nachází se zde možnost optat se na vše, co rodinu nebo dítě zajímá, dále domluvit si konkrétní den a čas nástupu, požádat rodiče, aby dítě v den přijetí doprovodili aj. (Bechyňová, 2008). K vytvoření vhodných podmínek pro dítě je rovněž vyžadována potřebná dokumentace a dostatečné informace o dítěti. Dítě má možnost si do zařízení přinést své osobní potřeby a oblíbené předměty. Jedná se především o fotografie, hračky, hygienu, oblečení a knihy (Pacnerová et al., 2015).

1.1.3 Pobyť dítěte v dětském domově

Každý dlouhodobý pobyt v ústavním zařízení zanechá na dítěti určité známky handicapu (Matoušek, 2005). Děti umístěné v dětském domově nedostávají v plné míře stimulaci a takový typ péče, který je potřebný pro psychický vývoj a zdárný růst (Novotný, 2015). Nemají zde možnost plnohodnotných podmínek pro rozvoj vlastní individuality, možnost hledat vlastní cesty, vyzkoušet slepé cesty, přijmout přiměřené sankce za své jednání, postupně přebírat zodpovědnost za své kroky a

účastnit se tvorby kroků nových, které by odpovídaly jejich individuální zralosti (Pazlarová, Hermochová; 2013). Tento nedostatek se může projevit úrovní vzdělání, zdravotním stavem, kriminalitou či kvalitou budoucího partnerského života (Matoušek, 2005). Aby došlo ke zmírnění těchto negativ, snaží se zařízení aktivně předcházet předsudkům a negativním dopadům, které by mohly vzniknout v souvislosti s poskytováním ústavní péče (Pacnerová et al., 2015). Jako příklad aktivního předcházení negativních dopadů můžeme uvést skutečnost, že zařízení poskytuje a podporuje dítě v aktivním využití volného času a rekreaci, hradí náklady na kulturní, umělecké či sportovní činnosti nebo hradí náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu (© Kancelář veřejného ochránce práv, 2018).

Při každém pobytu dítěte v ústavním zařízení se zpracovává program rozvoje osobnosti dítěte. Jedná se o plán výchovně vzdělávací péče, který je zaměřen na konkrétní dítě, přičemž je vypracován v zájmu rozvoje osobnosti dítěte v zařízení pro výkon ústavní výchovy. Tento plán obsahuje reflexi současného stavu, diagnostické poznatky, cíl péče a jiné postupy v oblastech života dítěte (Pecnerová et al., 2015). Podle definice, kterou uvádí Johnová (2006), se tento plán skládá z mapování, plánování, podpory, realizace plánu a měření výsledku.

V příloze č. 1: Šablona: program rozvoje osobnosti dítěte zahrnuje určené střednědobé a krátkodobé cíle péče o dítě v zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Jedná se především o zhodnocení předchozích cílů a způsob dalšího vzdělávání, zapojení do zájmových činností, spolupráce se socializačními skupinami či s rodinou (Pecnerová et. al., 2015).

1.1.4 Odchod dítěte z dětského domova

Jak již zmiňuji výše, ústavní výchova je ukončena dle zákona 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Dítě zde může pobývat do 18 let, případně do 19 let. Pokud se mladý dospělý připravuje na budoucí povolání, může zařízení poskytnout v plné míře zaopatření až do věku 26 let. O prodloužení pobytu si musí mladý dospělý zažádat u ředitele dětského domova.

Cílem ústavní výchovy je, aby děti, které odcházejí z dětského domova, byly připraveny k samostatnosti a relativně zvládly řešit běžné nároky praktického života.

Mezi tyto nároky můžeme uvést jednání s úřady nebo např. samostatné hospodaření s penězi (Janský, 2004). Pecnerová et al. (2015) k tomu přidávají i přípravu pro samostatný život, získání přehledu v oblasti vzdělávání, zaměstnání, ubytování, zdravotnických službách, dále schopnost rozhodovat o důležitých aspektech v životě a podporu v udržování stálých kontaktů s blízkými osobami.

Podle Matouška a Matouškové (2011) nastává problém tehdy, pokud děti nepoznaly rodinné prostředí a prošly celou řadou náhradních domovů. Kvůli tomu, že byly po celou dobu vychovávány v kolektivních zařízeních, je jejich schopnost navazovat vztahy a nalézat v nich uspokojení značně oslabená. Během dospívání a časně dospělosti se u těchto jedinců může objevovat delikventní chování. Pecnerová et al. (2015) uvádí, že za účelem eliminace toho chování je zapotřebí individuální a komplexní přístup k dítěti s ohledem na jeho osobní potřeby.

1.1.5 Následná péče po odchodu dítěte z dětského domova

Při ukončování pobytu v dětském domově jsou vyhodnocovány potřeby dítěte pro samostatný život a stanovují se postupy k podpoře úspěšného přechodu mladého dospělého do samostatného života. Před odchodem je s jedincem probíráno plánování a příprava v oblasti vzdělávání, zaměstnání, jednání s úřady a ubytování. Dále sem patří finanční podpora (sociální dávky), péče o zdraví, zachovávání sociálních kontaktů a vytváření sítě poradenství a podpory (Pecnerová et al., 2015). Aby se dítě dobře adaptovalo na vnější svět, poskytuje dětský domov během následujících dvou let odborné poradenství (Carqueirová, 2018). Jakmile dítě z dětského domova odejde, uplatňuje zařízení následnou podporu a pomoc mladému dospělému. Zařízení se snaží o udržení určitého kontaktu a zachování vztahů, které si dítě v zařízení vytvořilo (Pecnerová et al., 2015). Ze zákona č. 109/2002 Sb. vyplývá, že dítěti, kterému byl ukončen pobyt v zařízení z důvodu, že dosáhlo zletilosti a dobrovolně nesetrvává do ukončení přípravy na povolání, se podle jeho skutečné potřeby v době propuštění poskytne věcná pomoc nebo jednorázový finanční příspěvek. Všechny tyto možnosti jsou dítěti před odchodem včas a srozumitelně vysvětleny (Pecnerová et al., 2015).

Odchodem dítěte z dětského domova se zabývá i řada neziskových organizací, které plní významné kroky ke zlepšení jejich začlenění se do běžného života. Neziskové organizace realizují řadu projektů, které jsou přímo zaměřené na odcházející děti a

na blížící se odchod dítěte z ústavního zařízení. Mezi tyto projekty patří například projekt: Najdi svůj směr, Startovné do života, Získání řidičského průkazu, Pod křídly, Nejste na to sami ... atd. (Kopřivová, 2006).

1.2 Náplň práce sociálního pracovníka v dětském domově

1.2.1 Osobnost sociálního pracovníka

Osobnost a vztah s klientem patří mezi nejdůležitější role profese sociálního pracovníka. Klient potřebuje sociálnímu pracovníkovi důvěřovat, cítit se bezpečně a být přijímán (Kopřiva, 2016). Aby toho sociální pracovník dosáhl, musí podle Řezníčka (2000) splňovat předpoklady jako jsou empatie, tvořivost, flexibilita a schopnost improvizace, vstřícnost a v neposlední řadě i respekt vůči klientovi jako takovému. Kopřiva (2016) dále doplňuje, že mezi důležitou činností sociálního pracovníka patří také zájem o každého klienta, snaha pochopit ho, zajímat se o něj, podporovat ho v jeho silných stránkách a přijímat ho takového, jaký je.

Empatie patří v mnoha publikacích k základnímu kameni, který je nutný ke spolupráci klienta a sociálního pracovníka. Empatie umožňuje efektivně chápat klientovy pocity, a tím i vnášet nadhled do celé jeho situace (Gulová, 2011). *Člověk může mít sebelepší slovník výrazů a perfektně ovládat pravidla konfrontace, dokud se ale necítí, nepodaří se mu dotknout se srdce a uvést ho do pohybu* (Prekop, 2004, s. 13).

1.2.2 Profesní a osobnostní předpoklady

Profesní a osobnostní předpoklady jsou zahrnuty v celé řadě skupin povolání, které mají charakter pomáhajících profesí. Mezi takové patří např. pedagogické profese, zdravotnické profese, psychologové nebo profese zaměřené na sociální pomoc (Géringová, 2011). Každá z těchto profesí musí splňovat určitou míru odbornosti, tj. určité množství vědomostí, dovedností a zkušeností, kterou je potřeba si pro výkon profese osvojit (Kopřiva, 2016). Pro tyto profese je společné, že v pracovním procesu s klientem navazují vztah, při kterém zapojují i vlastní osobu pomáhajícího (Géringová, 2011). Existují stanovené pracovní normy pro výkon sociální práce. Sociální pracovník pracuje s jednotlivcem, rodinou, skupinou či celou komunitou. Umí plánovat, provádět a přezkoumávat okolnosti a potřeby. Sociální pracovník se

snaží o podporu jednotlivce nebo celé komunity a vede je k tomu, aby reprezentovali své názory, zájmy a okolnosti (Pugh, 2005).

Mnoho autorů uvedených v Matouškovi (2013) tvrdí, že pomáhání druhým lidem je těžká a vysilující práce, a proto je potřeba fyzické zdatnosti. Sociální pracovník by si měl udržovat fyzickou kondici cvičením a správnou životosprávou. Důležitým prvkem pro klienta je rovněž přitažlivost pracovníka. Jde především o to, jak se pracovník obléká, vystupuje, jak jedná se samotným klientem a případně jakou má pověst (Matoušek, 2013).

Mezi další dovednosti se řadí důvěryhodnost sociálního pracovníka, která se skládá z diskrétnosti, spolehlivosti, porozumění a využívání moci ve smyslu – když se pracovníkovi svěřím, bude se mi věnovat. (Matoušek, 2013). Kasanová (2008) uvádí, že sociální pracovník je prvotně ochráncem práv dítěte, a proto musí být svědomitý, spolehlivý a musí mít schopnost pro spolupráci s rodinou dítěte a dalšími příslušnými orgány.

V neposlední řadě mezi osobnostní předpoklady patří i komunikační dovednost (Matoušek, 2013). Díky komunikaci lze upevnit dosavadní vztah mezi klientem a sociálním pracovníkem, popřípadě navázat vztah s jeho přáteli a rodinnými příslušníky (Venglářová, 2008). Aby sociální pracovník mohl navázat dobrý vztah s klientem, musí s touto schopností dobře zacházet. Dovednost jako taková neposkytuje klientovi žádnou pomoc, ale slouží jako základní prostředek k počátečnímu řešení jeho problému. K dobré komunikační dovednosti patří i empatie, analýza klientových prožitků, naslouchání a fyzická přítomnost (Matoušek, 2013).

1.2.3 Kompetence sociálního pracovníka

Kompetenci v praxi chápeme jako projev dobře uznávané, dobře zvládané profesionální role sociálního pracovníka, jehož součástí jsou odborné znalosti a schopnost adekvátně reagovat na vzniklou situaci, a přitom citlivě aplikovat hodnoty profese (Elichová, 2017). Sociální pracovníci jsou odhodláni do praxe přinést ty nejlepší zkušenosti a dovednosti týkající se procesu pomoci. V rámci zdokonalování sociální práce jako vědního oboru mají pracovníci povinnost sdílet své zkušenosti

s širokou veřejností, kde získávají pozitivní i negativní hodnocení a díky tomuto procesu může dojít ke zkvalitnění poskytovaných služeb (Sheafor, Horejsi; 2000).

Kompetentním sociálním pracovníkem se jeví ten, jenž umí dobře a účinně komunikovat s jednotlivcem, rodinou, skupinou či komunitou. Musí se dobře orientovat v potřebách klienta, znát silné a slabé stránky klienta a díky těmto informacím naplánovat další postup (Havrdová, 1999). Sociální událost klienta musí být brána individuálně, přičemž klient má právo se k této situaci vyjádřit a nabídnout případná řešení (Gulová, 2011). Je zde potřeba klienta po celou dobu podporovat a pomáhat mu, popřípadě zasáhnout nebo poskytnout další službu (Havrdová, 1999).

Kompetence sociálních pracovníků nejsou v České republice upraveny žádnou legislativní normou natolik, aby vedoucím organizací bylo zřejmé, jaké úkony má plnit sociální pracovník a jaké nikoli (Matoušek, 2005). Kasanová (2008) uvádí, že náplň práce sociálního pracovníka je spíše administrativní, pomáhající a poradenská. V dětském domově se to týká vedení vkladních knížek a osobních spisů dítěte, ukládání cenností, zpracování anamnézy při příjmu a propuštění dítěte, zpracovávání individuálního plánu dítěte atd.

1.2.4 Legislativa potřebná k výkonu sociální práce v dětském domově

Sociální pracovník se při výkonu své práce zaměřuje na výchovný, vzdělávací a sociální aspekt. Aby sociální pracovník vykonával svoji profesi efektivně, je zde potřeba legislativního ukotvení (Kasanová, 2008).

Zde uvádím přehled nejdůležitějších zákonů, kterými se sociální pracovník v dětském domově řídí:

- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod;
- Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník;
- Zákon č. 500/2004 Sb., Správní řád;
- Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon;
- Zákon č. 262/2006 Sb., Zákoník práce;

- Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů;
- Zákon č. 109/ 2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovné péče ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon);
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů;
- Zákon č. 218/ 2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže;
- Úmluva o právech dítěte č. 104/ 1991.

1.2.5 Sociální pracovník a etický kodex

Etika jako taková je podle Jankovského (2003, s. 22) *filozofickou vědou o správném způsobu života, vycházející z racionálních přístupů a snažící se nalézt, popřípadě i zdůvodnit, společné a obecné základy, na nichž morálka (předmět etiky) stojí.*

Z našeho pohledu je důležitá profesní etika, ze které vychází etický kodex pomáhajících profesí (Jankovský, 2003). Etický kodex je klíčovým dokumentem pro správný výkon práce pomáhajícího pracovníka, tedy i sociálního (Bandit et al., 2015). Obsahem etického kodexu jsou především etické zásady, pravidla etického chování sociálního pracovníka ve vztahu ke klientovi, zaměstnavateli, společnosti nebo kolegům, ve vztahu ke svému povolání a odbornosti. Dále jsou zde upraveny etické problémové okruhy a jejich řešení. (Etický kodex, 2006). Jsou zde vyjasněné etické požadavky, vytváří se zde odpovědnost za profesi a důvěra veřejnosti v pomáhajícího pracovníka (Nwachukwu, 2014).

1.2.5.1 Pojetí etického kodexu

Na význam etického kodexu se můžeme podívat z hlediska administrativního pojetí, aktivistického pojetí, profesionálního pojetí a filantropického pojetí sociální práce (Bandit et al., 2015).

- U administrativního pojetí sociální práce se předem předpokládá, že sociální pracovník bude postupovat předepsaným postupem, bude dodržovat předepsané normy, vyřizovat žádosti a rozhodnutí, tedy bude úředníkem (Musil, 2010). Pro předepsaný postup může jako vodítko sloužit etický kodex, který poskytuje sociálnímu pracovníkovi oporu a současně plní funkci ochrannou. Zároveň poskytuje podporu pro dodržování etických zásad klientů (Bandit et al., 2015).
- V aktivistickém pojetí sociální práce je naopak žádoucí, aby pracovník vystupoval pro klienta jako parták (Musil, 2010). Parták svou činností přispívá k sociální změně, řešení problémů a k nápravě v oblasti mezilidských vztahů (Bandit et al., 2015).
- Aby sociální práce byla sjednocenou profesí, je potřeba profesionálního pojetí sociální práce, při kterém jsou dodržovány etické zásady (Bandit et al., 2015). Role sociálního pracovníka je zde nazývána termínem specialista (Musil, 2010).
- Jako poslední máme uvedené filantropické pojetí sociální práce, při kterém klade sociální pracovník důraz na svoji lidskost (Bandit et al., 2015). Sociální pracovník tohoto typu má být především empatický a vnímavý, má být člověkem (Musil, 2010).

1.3 Participace v životě klienta dětského domova

Vztahy mezi zaměstnanci a dětmi v dětském domově jsou založeny na vzájemné úctě, porozumění a jasných profesních a osobnostních hranicích. Pracovníci by měli být schopni jednat s každým jedincem podle jeho individuálních potřeb a přání, přičemž musí brát i ohled na ostatní členy skupiny (Department for Education, © 2011).

1.3.1 Participace při obnově vztahů s rodinou

Zařízení se vždy snaží vytvářet podmínky pro spolupráci dítěte a rodiny. Dítěti jsou sdělovány informace týkající se kontaktu s blízkými osobami, jsou mu rovněž umožněny návštěvy rodičů a blízkých osob v zařízení, návštěv u osob odpovědných za výchovu a je mu dále umožněn telefonický, elektronický či korespondenční

kontakt (Pecnerová et al., 2015). Kontakt dítěte s rodičem ovlivňuje dítě v jisté míře pozitivně, ale dlouhodobě či krátkodobě ho může stigmatizovat i negativně. Dítěti, které má dezorganizovanou vztahovou vazbu, způsobuje kontakt s rodiči obrovský stres. Tento stres se poté promítá do vztahů k jiným blízkým osobám (Pöthe, 2018). Je však žádoucí, aby dítě mělo kontakt s rodiči či příbuznými, resp. alespoň seznámení s kořeny a jejich historií. Kontakt s biologickou rodinou by měl však probíhat pouze tehdy, pokud dítěti přináší zjevný prospěch – nikdy by tento kontakt neměl sloužit jako zmírnění zármutku či situace biologické rodiny (Černá, Kocourková; 2018).

Při obnově vztahů s rodinou je potřeba se řídit určitými kritérii, jež jsou dle Kasanové (2008) následující:

- Návrat do biologické rodiny musí být postupný s častěji se prodlužujícími návštěvami. Po celou dobu návštěvy jsou u rodičů a dítěte monitorovány jejich pocity, chování a komunikace (Kasanová, 2018). Podle Černé, Kocourkové (2018) je důležitý pravidelný a organizovaný kontakt dítěte s biologickou rodinou, a to buď osobní, písemný či telefonický. Vzhledem k využívání moderních technologií může kontakt rodičů a příbuzných s dítětem probíhat častěji. Pokud je tato komunikace žádoucí a dítě prosperuje, není třeba do komunikace vstupovat.
- Rovněž důležitá je i samotná spolupráce mezi rodiči a příslušnými orgány (diskuze o problémech, dodržování termínů, celková spolupráce, spolupráce i s jinými pomocnými službami) (Kasanová, 2018).
- Rizika, kvůli kterým bylo dítě odebráno, se zcela nebo z velké části eliminovala (Kasanová, 2018). Zásadním předpokladem pro zmírnění či odstranění rizik je, aby rodičům byly poskytnuty informace o tom, co se nyní od něj očekává, aby došlo k seznámení se spoluprací a stanovil se cíl spolupráce. Informace lze předat i v rámci případové konference (Černá, Kocourková; 2018).
- Rodiče v průběhu času dokázali, že umějí být dobrými rodiči (Kasanová, 2018). Existuje i problém, že děti, které do dětského domova byly umístěny ze sociálně-ekonomických důvodů, mají špatnou perspektivu, neboť jejich

návrat do rodiny po skončení ústavní výchovy zatěžuje fakt, že v průběhu jejich nepřítomnosti v rodině nedošlo k žádné změně k lepšímu, spíše naopak. Můžou se zde vyskytovat problémy s alkoholismem a rozvrácením rodiny, a proto je návrat nemožný (Pazlarová, Hermochová; 2013).

- Rodiče si nadále uvědomují zodpovědnost za svoje chování a chování vůči dítěti (zanedbávání, abúzus) (Kasanová, 2018).

Rodiče nebo zákonní zástupci dětí mají povinnost dle Nařízení vlády č. 176/1996 Sb. platit tzv. ošetřovné. Rozhodnutí soudu o umístění dítěte do tohoto zařízení nezbavuje rodiče vyživovací povinnosti. Dětem, kterým se poskytuje zaopatření, je poskytováno kapesné, které se odvíjí od věku dítěte a výchovných hledisek (Jedlička, 2015).

1.3.2 Význam výchovy a vzdělávání dítěte mimo vyučování

Působení na děti mimo vyučování spočívá v záměrném a cílevědomém formování jedinců. Jako příklad formování můžeme uvést uspokojování potřeb, usměrňování, prohlubování a rozšiřování zájmů či rozvoj specifických schopností vychovávaných jedinců (Hájek et al., 2011). Významné zastoupení ve výchově a vzdělávání dítěte má rovněž prevence. Prevenci můžeme definovat jako soubor opatření, díky kterým má být ve společnosti předcházeno sociálně patologickým jevům (Bělík et. al., 2017). V době mimo vyučování jsou realizovány činnosti, jež slouží právě jako preventivní opatření před sociálně patologickými jevy. Mezi tyto činnosti patří aktivity, které spočívají v plnění povinností jako příprava na vyučování, odpočinková činnost, rekreační činnost nebo zájmové či veřejně prospěšné činnosti (Hájek et al., 2011).

Každý jedinec by měl být veden k individuální odpovědnosti za vlastní jednání a rozhodování. K tomu, aby byl člověk schopen samostatně správně rozhodovat a jednat potřebuje odpovídající znalosti, dovednosti a další vlastnosti (Dvořáková, Smrčka; 2011). Tyto znalosti může jedinec v zařízení získat formou individuální výchovy. V jednotlivých zařízeních je zajištěna výchova ke zdravému životnímu stylu, k péči o tělo, sexuální výchova nebo výchova k partnerství a rodičovství. Rovněž je zde zajištěna prevence rizikového chování, která vychází

z mezioborových přístupů, které odpovídají potřebám cílové skupiny a podporují zdraví z hlediska tělesného, duševního a sociálního (Pecnerová et al., 2015).

1.3.3 Práce s dítětem, které má poruchu chování

Děti, které zůstávají po celý život v ústavní péči nebo děti, které přicházejí do náhradních rodin, mají podle Kubíčkové (2011) specifické projevy chování. Aby tyto specifické projevy chování byly co nejvíce eliminovány, je podle Matouška (1999) zapotřebí, aby dítě vyrůstalo ve stálém a uzavřeném prostředí, chráněné před vnějším a chaotickým světem. Janský (2004) říká, že nejvýznamnější vazba je ta prvotní, kdy si matka s dítětem utváří citovou vazbu. Tato vazba je později rozšířena na okruh rodiny a je určujícím činitelem při utváření samotné osobnosti dítěte.

Důsledkem nenaplnění této vazby nemá dítě specifický vztah k osobě, kterou by emocionálně přijalo. Takové dítě vykazuje poruchy v navazování kontaktů. Akceptují např. neomezený kontakt s cizími lidmi, jsou schopni s neznámými lidmi kamkoliv jít nebo neznámým lidem říkají mami a tati (Brisch, 2010). Kubíčková (2011) dodává, že mimo poruchu v navazování stálých kontaktů má dítě problémy i s kognitivním vývojem, nevhodným sociálním chováním, které může přejít až do agresivního a vzdorovitého chování nebo problém s porušováním sociálních norem, které se očekávají vzhledem k jeho věku. Jedlička (2015) dodává, že agresivita u dětí a mladistvých v posledních letech výrazně stoupla. Mladiství delikventi páchají trestnou činnost v oblasti majetkové, kde je však tendence k poklesu, což je varující signál, jelikož trestná činnost přechází do oblasti násilné. Klientela je nejen více agresivnější a autentičtější, ale také většinou více sociálně zdatnější a sebevědomější. Uvědomují si svá práva, bohužel však více než své povinnosti. K dalším projevům patří podle Pazlarové, Hermochové (2013) narušení emocionálního prožívání. Existuje zde i zvýšená sebekontrola, snížená tolerance k zátěžovým situacím, vyhýbavé chování nebo nadměrná pečlivost. Toto chování může fungovat jako obranný mechanismus před nepřímým napětím, které je vyvoláno obavami ze špatného sebehodnocení. Bohužel všechny tyto rizikové faktory se utvářejí již u primární rodiny. Mezi tyto rizikové faktory patří např. nízký sociokulturní a hospodářský status, osaměle žijící rodič, zneužívání návykových látek rodiči nebo k tomu přispívá i nízký věk a vzdělání rodičů (Fonagy, 1998). Jak

říká Filippelli et al. (2017), včasná identifikace a intervence problému je proto klíčová.

2. Cíl práce a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zmapování aktivit sociálního pracovníka v dětském domově.

Dílčími cíli práce jsou:

- Zjistit, jak sociální pracovník napomáhá k adaptaci dítěte v dětském domově
- Zjistit, jak je ze strany sociálního pracovníka dítě připravováno k odchodu z dětského domova
- Zmapovat, jaká je role sociálního pracovníka při řešení zásadních životních změn na straně dítěte v dětském domově

2.2 Výzkumné otázky

V návaznosti na cíle práce jsme stanovili výzkumné otázky:

- Zda a jak participuje sociální pracovník při obnově vztahů s rodinou?
- Jakými aktivitami se sociální pracovník podílí na přípravě dítěte k odchodu z dětského domova?
- Jaká je role sociálního pracovníka v rámci vzdělávání dítěte?
- Jak vypadá sociální práce s dítětem, které má poruchu chování?

3. Metodika

3.1 Použité metody

Pro zpracování dat byl zvolen kvalitativní výzkum. Pokud hovoříme o kvalitativním výzkumu, myslíme tím určitou jedinečnost, neopakovatelnost a dynamiku ve sdělení. Pro celkovou analýzu a popis využíváme kvalitativních metod, kde cíleně pracujeme s reflexní povahou jakéhokoli psychologického zkoumání (Miovský, 2006). Zkoumáme zde chování lidí, chod organizace či vzájemné vztahy. Má pružný a nestrukturovaný charakter, kde výzkumník tvoří komplexní obraz z přirozeného prostředí (Hendl, 2016). Tazatel (sběratel dat) je tedy sám účastníkem a může přímo, či nepřímo ovlivňovat výsledky výzkumu. Výzkumník nese určitou odpovědnost za získané informace, jelikož data, která jsou získána kvalitativním výzkumem, mohou být velice bohatá (Miovský, 2006). Výzkumník se snaží o popis vypozerovaných a zjištěných skutečností díky hledání lokálních souvislostí (Hendl, 2016).

Pro kvalitativní výzkum a dosažení stanovených cílů byla stanovena metoda dotazování a technika polostrukturovaného rozhovoru, která dovoluje určitou pružnost při získávání informací. Komunikační partner má možnost vyjádření se k dané problematice prostřednictvím subjektivních názorů a pocitů (Hendl, 2016). Získaná data byla vyhodnocena a zpracována pomocí metody vytváření trsů. Pro tuto metodu je charakteristické, že výsledek je vytvořen na základě podobnosti. Jsou zde vytvářeny obecnější kategorie, které mají společné rysy a vlastnosti (Miovský, 2006).

Podkladem pro rozhovory bylo šest tematických okruhů a v případě potřeby jsem komunikačním partnerkám pokládala doplňující otázky. Rozhovory byly zaznamenané na diktafon a poté byly přepsány do elektronické podoby. Koncepce polostrukturovaného rozhovoru je vložena do přílohy č. 2. Ke zpracování dat byla použita technika otevřeného kódování, metoda tužka papír. V rámci jednotlivých odpovědí byly detekovány kódy, které jsem dále seskupila do kategorií. Veškeré rozhovory probíhaly na pracovišti dotazovaných komunikačních partnerů. Rozhovory rovněž probíhaly po vzájemné domluvě, v klidném a nerušeném prostředí. Na schůzce byl vždy vysvětlen účel výzkumu. Anonymita všech komunikačních partnerů je zachovávána.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výběrovým souborem pro výzkum byly sociální pracovníce z dětských domovů z Jihočeského a Plzeňského kraje. Celkově bylo dotazováno šest komunikačních partnerek z různých zařízení. Identifikační údaje partnerek jsou uvedeny v tabulce č. 1. Z této tabulky můžeme vyčíst délku praxe na pracovišti a dosažené vzdělání všech dotazovaných.

Tabulka č. 1: Identifikační údaje komunikačních partnerů

Komunikační partner	Délka praxe na pracovišti	Dosažené vzdělání
KP1	7 let	Dis.
KP2	6 let	Dis.
KP3	2 roky	Bc.
KP4	29 let	Dis.
KP5	11 let	Bc.
KP6	8 let	Bc.

Zdroj: Vlastní výzkum

Nejvyšší dosažené vzdělání poloviny komunikačních partnerek patří do kategorie diplomovaný specialista se zaměřením na sociální oblast, též Dis. a druhá polovina dotazovaných má vystudovanou vysokou školu s bakalářským titulem, též Bc. Délka praxe dotazovaných sociálních pracovníček v dětském domově se pohybuje v rozmezí od 2 až 29 let. Krom jedné komunikační partnerky, která se na svém pracovišti nachází 2 roky, je celková délka praxe vyšší než 6 let. Z těchto údajů vyplývá, že dotazované na svém pracovišti mají již dlouhodobou praxi v oboru a lze u nich předpokládat znalost okolností a problematiky.

Rozhovory s komunikačními partnery se uskutečnily během března roku 2019 a byl z nich pořízen zvukový záznam na diktafon. Časová náročnost rozhovorů byla do jedné hodiny. Všechny dotazované byly seznámeny se strukturou rozhovoru a též ubezpečeny o anonymitě rozhovoru. Byl jim předán informovaný souhlas, kde bylo ještě jednou vše podrobně rozepsáno. Jeden informovaný souhlas zůstával partnerovi, druhý tazateli. Zeptala jsem se, zda informacím rozumí a následně přistoupila k rozhovoru.

3.3 Výběr výzkumného souboru

Komunikační partneři byli zvoleni metodou záměrného (účelového) výběru. Při této metodě cíleně vyhledáváme takové komunikační partnery, kteří splňují určité kritérium pro výzkum a současně jsou ochotni se do výzkumu zapojit (Miovský, 2006). Stanoveným kritériem pro výběr partnera byla pozice sociálního pracovníka v dětském domově a souhlas s poskytnutím rozhovoru. Při výzkumu dle Miovského (2006) byl použit prostý záměrný výběr, který je charakteristický snadno dostupným souborem, rovněž je zde charakteristická časová a ekonomická efektivnost.

4. Výsledky

Data, která byla získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů, byla zpracována metodou vytváření trsů. Snažila jsem se o porovnání a zobecnění jednotlivých odpovědí komunikačních partnerů.

Tabulka č. 2: Pracovní náplň sociálního pracovníka v DD

	Administrativa	Spolupráce s orgány a institucemi	Poradenská činnost	Řešení problémů
KP1	X	X	X	
KP2	X	X		X
KP3	X	X	X	X
KP4	X	X	X	
KP5	X	X		X
KP6	X	X	X	X

Zdroj: Vlastní výzkum

Pracovní náplň sociálních pracovníků v dětském domově je velice různorodá a skládá se z mnoha činností. Jednotlivé činnosti jsem proto přiřadila pod jednotlivé kategorie v tabulce č. 2: Pracovní náplň sociálního pracovníka v DD. Sociální pracovník z pozice své funkce vykonává administrativní činnost, která se skládá z vedení přehledu o návštěvách OSPOD, zahajování správního řízení vůči zákonným zástupcům dítěte, zjišťování podkladů pro rozhodnutí o výši příspěvku na dítě a vedení osobní dokumentace dítěte. Dále sem patří zajišťování oznámení o umístění či přemístění dětí, zajišťování občanských průkazů, pasů a jiných dokladů, psaní výstupů z případových konferencí, vyřizování žádostí dětí u zákonných zástupců o povolení pobytu v rodinách nebo zpracovávání předávacích protokolů při odchodu dětí z DD.

Aby sociální pracovník mohl vykonávat výše zmíněné činnosti, musí spolupracovat i s řadou orgánů a institucí. Z tabulky můžeme vyčíst, že všechny sociální pracovníce s těmito orgány či institucemi intenzivně spolupracují. *„Celej koloběh administrace začíná již u přijímání dítěte. Dítě je k nám předáno prostřednictvím OSPOD, s kterým intenzivně spolupracujeme, a který nám o dítěti řekne všechny*

důležité informace. No a vlastně se ta administrativa táhne celým pobytem dítěte tady. Vyřizuju mu občanku, když není zletilý, cestovní pas a celkově vedu celou jeho dokumentaci“(KP3).

Poradenská činnost patří do další kategorie. KP 1,3,4,6 sdělily, že s dětma spolupracují a pomáhají jim při řešení jakéhokoli problému. Z rozhovorů vyplynulo, že děti většinou za sociálními pracovníci chodí v období dospívání pro různé rady týkající se bydlení, změny školy, šikany ve škole, budoucího povolání nebo prodloužení pobytu v DD. KP 2 a 5 se k tomu nevyjádřily.

Ovšem pokud dítě prožívá složité období, např. zanedbává povinnou školní docházku a nedochází do školy, má výchovné problémy ve škole či v dětském domově nebo se rozhoduje o jeho následujícím studiu, řeší sociální pracovník vzniklou situaci. Výpovědi komunikačních partnerek na toto téma směřovaly k případovým konferencím. Výpovědi KP se do jisté míry lišily v rámci toho, kdo případové konference pořádá a co je při nich probíráno. K tomuto tvrzení předkládám několik příkladů.

„Případovky určitě pořádáme, ale záleží na tom, kdo je iniciátorem. Když je problém, na kterém máme největší zájem my ho řešit...např. pokud se to týká dění tady v domově, pokud se to týká našich dětí, tak je svoláváme my. Například je vůbec nepořádáme, pokud dítě odchází z dětského domova, to většinou svolává standartně OSPOD. Svoláváme je, pokud dítě zlobí a je to neúnosný, když se nám to zdá vhodný na diagnostický pobyt v diagnostáku nebo při přemístění do jiného zařízení. Ted' zrovna se s případovkama roztrhl pytel a nevíme, co dřív“(KP2).

„Případové konference určitě provádíme, když třeba řešíme nějaký případ, kde se všichni potřebujeme sejít a probrat určitou situaci, dojít k nějakému řešení, možností, alternativám...prostě jak by ta daná situace šla řešit. Vždycky určitě předchází případová konference při svěřením dítěte do pěstounské péče nebo když má být dítě do tohoto zařízení umístěno...noo, zkrátka když se řeší nějaká důležitá věc“(KP4). „My případové konference nepořádáme, my se případových konferencí účastníme, protože je pořádá většinou OSPOD nebo škola. Já většinou vyvolám podnět, aby uspořádali případovku, ale jako takovou ji nepořádáme“(KP5).

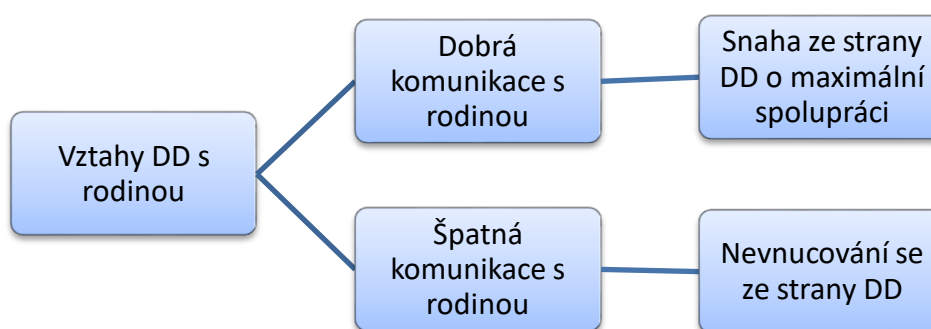
Tabulka č. 3: Organizátor případových konferencí

	DD	OSPOD	Škola	Jiné
KP1		X	X	DDÚ
KP2	X	X		
KP3	X	X	X	
KP4	X	X		
KP5		X	X	
KP6	X	X	X	DDÚ, SVP

Zdroj: Vlastní výzkum

Z výpovědí sociálních pracovníků je zřejmé, že dětské domovy jsou aktivním účastníkem na případových konferencích. Záleží zde především na tom, kdo případové konference pořádá. Z tabulky můžeme vyčíst, že hlavním organizátorem případových konferencí je ve všech případech OSPOD a v mnoha dalších případech dětský domov a škola. Mezi další organizátory můžeme řadit dětské diagnostické ústavy a střediska výchovné péče. Sociální pracovník na nich participuje jako aktivní účastník, organizátor nebo zapisovatel.

Schéma č. 1: Vztahy DD s rodinou dítěte

Zdroj: Vlastní výzkum

Sociální pracovníci se při rozhovoru příliš nezmiňovaly o vztazích mezi biologickou rodinou a dětským domovem. Na položenou otázku, zda se podílí na obnově vztahů s rodinou mi však všechny dotazované odpověděly kladně, protože vždy záleží především na zachování kontaktu dítěte s jeho biologickými rodiči, sourozenci nebo příbuznými.

„Podílíme se na tom v případě, že o to rodiče mají zájem, jako je důležitý říct, že v mnoha případech ho nemají“(KP1). Takže, když s Vámi rodiče nespolupracují?
 „Tak tam není co řešit. Joo, někdy nevíme dlouhý léta kde jsou, vždycky se tu jednou za čas objeví a potom se vždycky někam vzdálí. Ale abychom to dělali jako nějak plánovaně to, to neděláme. To si myslím, že to je spíš na tom OSPODu“(KP1).
 „Spíš telefonicky komunikujeme, snažíme se je dohnat. Ale ve většině případech jsou to lidi, co jsou nedohledatelní. Můžou to být třeba i bezdomovci, takže tam ta obnova nehrozí, ale taky jsou rodiče, kde jsou především narušený vztahy, tak to se snažíme nenápadně, pomaloučku nějak zprostředkovat ten kontakt. Zprvu telefonicky, potom návštěvy tady v DD a postupně třeba ty víkendy až prázdniny“(KP4). „To se podílíme, kontaktujeme rodiče. Potřebujeme třeba podpisy na pasy, tak to je kontaktujeme. A jinak taková ta postupná obnova...telefonáty, návštěvy a tak. Taky se snažíme, aby při odebrání spolu zůstali i sourozenci. Proto jsou umísťovány do jedné rodinné skupinky“ (KP6).

Ze schématu a následných rozhovorů můžeme vidět, že pokud rodič nechce spolupracovat s dětským domovem, dětský domov se nevnučuje a případné rozhodnutí respektuje. Pokud však rodiče zájem projevují, snaží se i dětský domov o maximální spolupráci. Ve všech případech vše začíná telefonickou komunikací, kterou následují krátkodobé návštěvy za přítomnosti třetích osob a pokud OSPOD vyhodnotí domácí prostředí za bezproblémové, tak poté následují víkendové pobyty. Ve dvou případech se sociální pracovnice zmínily i o sourozeneckých vztazích, které považují za velice důležité.

Tabulka č. 4: Odchod dítěte z DD

	Cvičný byt	Startovací balíček	Finanční příspěvek
KP1	4 byty	ANO	ANO
KP2	2 byty	NE	ANO
KP3	Nevyjádřila se	ANO	ANO
KP4	1 byt	ANO	ANO
KP5	2 byty	ANO	ANO
KP6	Nemají	Nevyjádřila se	ANO

Zdroj: Vlastní výzkum

Zajímala jsem se, co zařízení poskytuje při odchodu dítěte z DD a jakým způsobem. Dále zda a proč některé děti odcházejí dříve a do jaké míry se sociální pracovník v tomto angažuje.

„Asi takhle, dítě odchází buď do původní rodiny, PPčka nebo zletí a odchází do života. My mu, pokud chce, poskytneme cvičný byt. Byty máme 4 a z toho jsou momentálně všechny obsazené. Při odchodu dítěti poskytneme jednorázový příspěvek do částky 25 000 Kč. K tomuto příspěvku ještě organizace Dejme dětem šanci poskytne startovací balíček, kde mladí dostanou základní vybavení bytu“ (KP1). A co třeba v tomto balíčku je? „Pěkný věci (smích) ... Ne, opravdu pěkný. Např. nádobí, mikrovlnka, vysavač, žehlička, hrnečky, přístroje... takové ty základní, co se hodí“ (KP1). „Angažuji se vlastně po celou dobu, kdy dítě odchází z DD. Dítěti se vyplácí jednorázový příspěvek, který ze zákona činí maximálně 25 000 Kč. Dále ještě spolupracujeme s různými organizacemi, které připravují taky děti na odchod. Organizace Dejme dětem šanci nám poskytuje startovací balík, kde jsou všechny důležité věci“ (KP3). „Máme jeden cvičný byt, ale ten je teďka momentálně obsazený a od července tam ještě půjde jedna dívka“ (KP4).

Z výpovědi komunikačních partnerek a tabulky můžeme vidět přípravu dítěte, které odchází z dětského domova do pěstounské péče, biologické rodiny či do samostatného života. Pokud dítě odchází, svolává ředitel dětského domova pedagogickou radu, na které se rozhoduje, zda dítě dostane tzv. odchodné. Sociální pracovník zde sehrává důležitou roli, jelikož poskytuje veškeré informace týkající se dítěte. Sděluje délku pobytu dítěte, zda mělo výchovné problémy a informuje se nadále o budoucí situaci dítěte. Děti opouštějící DD ve všech uvedených zařízeních dostávají finanční příspěvek do výše 25 000 Kč a v zařízení 1, 3, a 5 současně mladí dospělí dostávají i startovací balíčky. V zařízení 4 dotazovaná uvedla: *„A ten startovací balíček, to je to odchodné. To schvaluje pedagogická rada před odchodem toho dítěte, může to být až do 25 000 Kč. Může to být tedy finanční hotovost, nebo ty věci.“* Dáváte tedy buď ten příspěvek, nebo ty věci? *„Ano, ano přesně tak. Hraje tady roli především to, jak se choval, jak dlouho tady taky byl no.“* V tomto zařízení tedy dítě dostává buď finanční příspěvek, nebo startovací balíček.

Dále pokud mají mladí dospělí zájem, pak v zařízení 1, 2, 4 a 5 mají k dispozici cvičné byty. Sociální pracovník se v tomto případě angažuje ve formě

administrativní. Podává oznámení o umístění a popř. přemístění dětí a provádí kontrolu samostatně bydlících dětí. Nadále pomáhá mladým dospělým se základními činnostmi, které se týkají jejich startovacího bytu a zajišťuje spolupráci s neziskovými organizacemi, které dětem poskytují startovací balíčky.

V souvislosti s odchodem dítěte z dětského domova se všech komunikačních partnerek ptám, zda a popř. proč je sociální pracovník po odchodu s dítětem v kontaktu.

„No, účelně v kontaktu s dětma nejsme, ale stává se, že jednou za čas zajdou nebo zavolají. Většinou se pochlubí s nějakou dobrou zprávou, ale ono je to dobře, protože o nich i dál svým způsobem máme přehled. Samozřejmě, kdyby něco kdykoli potřebovaly, tak tu pro ně jsem buď já, ředitelka anebo vychovatelé“ (KP2). *„Joo, děti se nám ozývají, ale volají vždy oni, my je nějak nekontaktujeme. A proč? Noo, třeba se jim stýská anebo se vdají, ožení, najdou práci...nebo se jen tak chtějí s nějakou novinkou pochlubit. A to buď volají mně nebo svému vychovateli“ (KP3).* *„Některé děti sem pravidelně volají, a i chodí na návštěvy, ale vždy volají s nějakou zprávou, než aby od nás potřebovali třeba pomoc“ (KP5).* *„Takhle, pokud dítě odchází tak určitě mu předávám i na sebe kontakty i na paní ředitelku. To znamená, že se může kdykoli ozvat. Do 1 roku po skončení ústavní výchovy se může vrátit a může tady být dál na smlouvu, ale musí být nezaopatřený a musí studovat. To se pak nejdýl prodlužuje do 26.“ (KP6).*

Z odpovědí komunikačních partnerek můžeme vidět, že sociální pracovníce účelně děti nekontaktují. Mladí dospělí se ozývají, pokud se jim přihodí nějaká životní událost nebo se chtějí s něčím pochlubit či svěřit. Všech šest dotazovaných také vypovědělo, že pokud by něco od dětského domova potřebovali, vždy se na ně mohou obrátit a budou tu pro ně. Kdyby naopak potřeboval dětský domov něco od mladého dospělého, který již dětský domov opustil, pak KP4 vypověděla: *„Žijeme v době moderních technologií a sociálních sítí, pokud bych potřebovala něco vědět o dítěti, které tu již nepobývá, tak většinou o něm ví víc dětí, co s ním byly v rodince. Stačí za nimi dojít, oni kouknou na jeho facebook... no a většinou se o něm dovím víc, než kdybych si to chtěla zjistit jinak.“* Toto mi potvrdila i KP6, která vypověděla: *„Když něco potřebuju o dětech vědět, tak mám facebook a Instagram,*

kde jsem s nimi v kontaktu. Na zdi vidím příspěvky a fotky, co tam přidávají a člověk o nich má nějaké informace.“

Tabulka č. 5: Poskytování mimoškolního vzdělávání

	Individuální mimoškolní vzdělávání v rámci DD	Vzdělávání v rámci spolupracující organizace
KP1	X	X
KP2	X	X
KP3	X	
KP4	X	X
KP5		X
KP6	X	X

Zdroj: Vlastní výzkum

Z výzkumu vyplývá, že sociální pracovník jako takový se na mimoškolním vzdělávání podílí individuálně v rámci nastavení a rozdělení činností v prostředí dětského domova. Mimoškolní vzdělávání, jak uvedla KP3, je v tomto zařízení poskytováno pouze individuálně v rámci dětského domova. V zařízeních, kde pracuje KP1, KP2, KP4 a KP6, je individuální mimoškolní vzdělávání v rámci DD obohaceno o besedy, vzdělávání, přednášky a exkurze, které poskytují další neziskové organizace. V neposlední řadě KP5 vypověděla, že v dětském domově je poskytované mimoškolní vzdělávání pouze v rámci neziskových organizací. Zde uvádím některé výpovědi komunikačních partnerek:

„To spíš jako ty jednotlivé tety na skupinách si řeší a poučují je. Řeší ve většině případech kouření, alkohol, docházku do školy, a tak no“ (KP1). Spolupracujete v rámci vzdělávání dětí i s nějakými organizacemi? „Spolupracujeme, organizace dojíždějí za dětma a pořádají pro ně různé semináře a besedy“ (KP1). „Ano, určitě, ale bereme to spíš formou exkurzí do různých zařízení. Třeba jsme byli v azyláku, v armádě spásy, exkurze v různých firmách ...a třeba teď nedávno jsme byli v Amazonu, ale děláme si to sami“ (KP3). „Určitě vzdělávání poskytujeme. My jako dětský domov pořádáme vlastní besedy na téma: drogy, alkohol, kouření, finanční gramotnost, možnosti bydlení, bezdomovectví, trestná činnost a tak. Potom ještě existují různé organizace, se kterými jako dětský domov spolupracujeme, a které

také přispívají ke vzdělávání našich dětí.“ (KP4). „Určitě máme mimoškolní vzdělávání. Zrovna teď se tady konají dvě besedy prostřednictvím probační a mediační služby. Ale tohle vzdělávání má vysloveně na starosti paní, která je tady k tomu vyčleněna. Ale ještě spolupracujeme s organizací Spolu dětem a ta jednou za rok vypisuje běh projektu, tréninky dospělosti. Je to vlastně na 5 víkendů v Praze, přičemž je každý víkend zaměřen na něco jiného. Hlavní témata jsou: bydlení, práce a finanční gramotnost a je to i praktickéj nácvik no. A toho se tedy účastním i já“ (KP6).

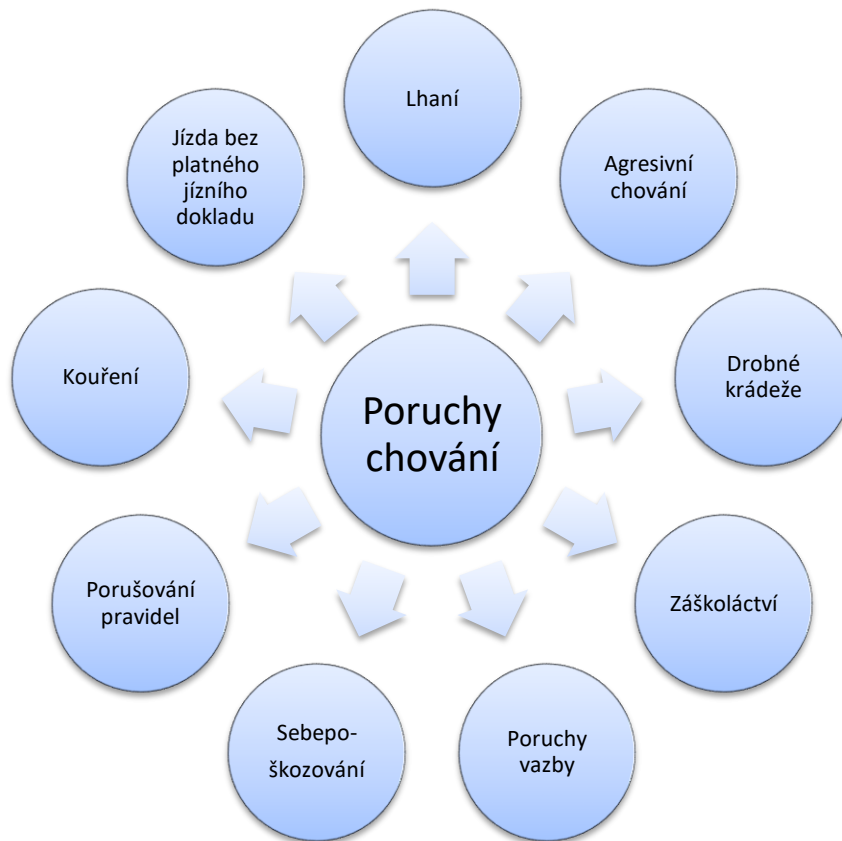
Tabulka č. 4: Organizace poskytující mimoškolní vzdělávání

KP1	Nadační fond Albert, Nadační fond Tesco, Spolu dětem, o.p.s.,
KP2	Sebe-Spolu, Spolu dětem, o.p.s.; DD v pohybu, Nadace Terezy Maxové
KP3	žádná
KP4	Pomáháme dětem, Život dětem, o.p.s; Spolu dětem, o.p.s; Nadační fond Hanky Kynychové
KP5	Spolu dětem, o.p.s.; Skřivánek, s.r.o.; Nadační fond Tesco, Schody do života
KP6	Nadační fond Albert, Nadace Terezy Maxové, Nadace Naše dítě, Spolu dětem, o.p.s

Zdroj: Vlastní výzkum

V tabulce uvádím organizace, které poskytují mimoškolní vzdělávání pro dětské domovy. Sociální pracovník a ředitel dětského domova se snaží vyhledávat organizace a aktivně se snaží zapojovat do programů podle aktuální nabídky. Dále z výpovědi dotazovaných můžeme vidět, že sociální pracovník hraje důležitou roli i při pořádání různých besed na konkrétní témata a provádí exkurze v různých zařízeních.

Schéma č. 2: Poruchy chování

Zdroj: Vlastní výzkum

Ve výše uvedeném schématu můžeme vidět jednotlivé poruchy chování vyskytující se v dětských domovech, kde byl prováděn výzkum. K tomuto příkládám i následující rozhovory:

„Jsme dětský domov, je jasné, že tady nějaké poruchy vazby nebo v chování budou, ale zase na druhou stranu netvrdím, že tady máme jen ty zlobivé děti. Většinou máme problémy ve škole, ale žádné specifické přístupy neprovádíme“ (KP3). „Jde především o individualitu. Každé dítě se chová jinak a ke každému dítěti je potřeba také jinak přistupovat. Ale z mé vlastní pozice toto nedělám, to si řeší vychovatelé sami“ (KP5). „Máme tady dost hraničních dětí, hodně zdravotně postižených. U nich je problém, že bývají dost agresivní, jinak takový ty klasický výchovný problémy jako odmlouvání, občas se někdo někde popere, taky něco malého ukradne. Ale jsme velké město a člověk na to nemusí přijít, ale víme, že to tady určitě je, což ale neznamená, že to dělá každý dítě“ (KP6).

Sociální pracovníce ve všech zařízeních, kde byl prováděn výzkum uvedly, že poruchy chování se ve všech zařízeních určitě vyskytují. Jedná se především o výchovné problémy a problémy ve školách. Tyto problémy však řeší individuálně převážně vychovatelé, kteří nepoužívají žádné specifické přístupy. Sociální pracovníce řeší případně závažnější problémové chování. Mezi takové patří např.: drobné krádeže, pokud je přítomna i policie; záškoláctví, kdy se jedná o komunikaci mezi orgánem sociálně právní ochrany dětí a ředitelem školy nebo pokud se jedná o opakované závažné porušování sociálních norem a je zvažován přesun dítěte do jiného zařízení. KP2 uvedla, že řeší především jízdu bez platného jízdního dokladu „*Jako velké negativum považuji jízdu na černo. Ale ne současně, když jsou u nás, ale z toho předchozího období, kdy byly u rodičů. Myslím, že do ostatních dětských domovů nepřijdou děti, aby měly hned dluhy. Ty děti jsou z nějaký spádový oblasti, že jo. A oni sem dříve dojížděly, ale prostě na černo. Když sem přijde dítě z nějaký ty spádový oblasti, na tudy vím, že tam prostě ty dluhy budou. Naštěstí jsme se po dlouhém boji domluvily s dopravními podniky a když tam nějaký takovej dluh je, tak se to řízení proti tomu dítěti zastaví.*“

Při rozhovoru na téma poruch chování dítěte v dětském domově, se KP3 zmínila o tzv. nálepkování dětí z dětského domova. „*Byla to dlouholetá dřina si tady v naší obci vybudovat nějaké místo, zpočátku to bylo strašný. My a naše děti jsme byli hrozně odsuzovaný, dětem se ve školce a škole smáli, že jsou z děcáku. Jako, bylo to opravdu strašný, ale teď jsme se dostali docela do pozice, kde nás ty lidi berou, a i ty děti berou. Už chápou, proč tu jsme no*“. Na toto téma jsem se následně zeptala i KP4, KP5 a KP6. „*Dost často od okolí slyším, že tady ta negativní nálepka je. Jako já bych skoro řekla, s čím se setkávám já dost často, když žádáme o zprávu, tak je i přes to všechno, jaký ty děti jsou, dost pozitivní. Dokonce si dokážu říct, že jsou spíše pozitivně nálepkováni. Horší jsou třeba lidi z bytovky naproti. Ty je nemůžou ani cejtit. Takže jakmile tady hulí naše děti před areálem, jdou vyhodit odpadky do jejich kontejneru místo našeho, tak už okamžitě přiběhne tady nějaký děda a je problém. Denně to tady prostě řeším*“ (KP4). „*Děti od nás chodí do místní školy a problémy se tu vyskytují dnes a denně. Bud' jsou to výchovné problémy nebo problémy, že se jim děti taky smějou. Zrovna nedávno jsme tu ohledně tohodle řešili šikanu a ukázalo se, že ten náš klučina dost provokoval no*“ (KP5). „*Jako problém*

s nálepkováním se tu určitě vyskytuje, ale není to ve velké míře. To byste se musela spíše zeptat dětí no. Spíš sousedi nám dělají problém a stěžují si na děti“ (KP6).

Z výzkumu vyplývá, že tzv. nálepkování a negativní hodnocení ze strany okolí se zde rozhodně vyskytuje. Dětské domovy na těchto místech nejsou příliš přijímané a ve většině případech jsou hodnoceny dost negativně, a to především více od okolí než školských zařízení. Sociální pracovníce se snaží toto negativum rozvracet pomocí pořádání společenských událostí. Dětské domovy pořádají pro veřejnost vánoční koncerty, besídky nebo Nejmilejší koncert. Sociální pracovníce tato vystoupení organizují, doprovázejí děti, vymýšlejí programy a scénáře nebo jsou dokonce samy účastníky. *„Každý rok je pořádána vánoční besídka, kde si naše děti spolu s námi zaměstnanci připraví různá vystoupení, písničky a divadýlka.. Pro tato vystoupení sepisují scénáře většinou já. Potom se každoročně účastníme Nejmilejšího koncertu, kde je vždy každý rok pověřen jeden dětský domov jako organizátor. Je to paráda! Vybrané děti z různých domovů po celé České republice ukazují svůj talent a myslím si, že je to důležité. Jak pro ně osobně, tak pro celý dětský domov. Lidé na nás začnou koukat zase z jiného úhlu...a to z toho lepšího“ (KP4).*

5. Diskuze

V bakalářské práci jsem se zabývala rolí sociálního pracovníka v dětském domově. Výzkumné šetření bylo prováděno za pomoci polostrukturovaných rozhovorů se sociálními pracovníky v dětských domovech v Jihočeském a Plzeňském kraji. Získaná data z rozhovorů byla zpracována pomocí metody vytváření trsů. Podkladem pro rozhovory bylo předem stanovených šest tematických okruhů a v případě potřeby jsem komunikačním partnerkám pokládala doplňující otázky. Rozhovory byly zaznamenány na diktafon a poté byly přepsány do elektronické podoby. Ke zpracování dat byla použita technika otevřeného kódování, metoda tužka papír. V rámci jednotlivých odpovědí komunikačních partnerek byly identifikovány kódy, které jsem dále seskupila do jednotlivých kategorií. První část výzkumu obsahuje identifikační údaje dotazovaných komunikačních partnerek. Partnerky byly dotazovány na délku praxe v dětském domově a jejich dosažené vzdělání. Výzkumné šetření jsem zaměřila na participaci sociálního pracovníka při obnově vztahů s rodinou, participaci na mimoškolním vzdělávání dítěte, řešení poruch chování dítěte a účast na přípravě dítěte, které odchází z dětského domova.

V bakalářské práci byly stanoveny 4 výzkumné otázky, přičemž výzkumná otázka č. 1 má znění: *„Zda a jak participuje sociální pracovník při obnově vztahů s rodinou?“* Z výzkumu vyplynulo, že sociální pracovníci v dětských domovech se snaží ze své pozice o zachování kontaktů s biologickou rodinou dítěte a o jeho případný návrat domů. Tato spolupráce ovšem může probíhat pouze v případě, že rodiče nebo jiní příbuzní mají o tento kontakt zájem. Pokud o tento kontakt zájem nejeví a neprobíhá zde ze strany rodičů spolupráce, dětský domov se nevnučuje a toto rozhodnutí respektuje. Šašková (2012) uvádí, že návrat dítěte do biologické rodiny může být velice komplikovaný. Nezlepšující se rodinná situace a odmítavý postoj ze strany rodičů tento návrat dokonce znemožňuje. Dalším problémem je, že rodiče odmítají s dětským domovem spolupracovat a komunikovat. Tento problém však řeší zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který říká, že obecní úřady s rozšířenou působností by měly ze své působnosti působit na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti. Případný kontakt, jak vyplývá z výzkumu, probíhá ze začátku prostřednictvím telefonické komunikace. Poté následují návštěvy v dětském domově a pokud OSPOD vyhodnotí prostředí domova jako vhodné pro pobyt dítěte, tak kontakt pokračuje i víkendovými, popř.

prázdninovými návštěvami. Rodiče dítěte, jakožto jeho zákonní zástupci, tvoří nedílný článek při rozhodování o budoucím studiu dítěte. Na toto téma svolává dětský domov případové konference. Z Manuálu k případovým konferencím (2011) vyplývá, že zcela zásadní pro úspěšnou a efektivní případovou konferenci je přítomnost a aktivní účast klienta či jeho zákonného zástupce. Bez tohoto atributu je účinnost tohoto nástroje velmi oslabena a nejednalo by se o případovou konferenci v pravém slova smyslu. Případové konference jsou důležitou součástí snahy obnovit rodinné prostředí. Kim (2019) říká, že cílem je individuální rozvoj plánů přístupu, který je zaměřený na rodinu a je založen především na spolupráci všech stran. Zde uvádím rovněž výpověď KP3 *„Pokud potřebuje projednat důležitou věc, která se týká dítěte, např. rozhoduje se o jeho budoucí škole, má obrovské výchovné problémy a hrozí mu diagnostický nebo výchovný ústav, rozhoduje se o pěstounské péči nebo nevím ... pokud potřebujeme zkoordinovat práci s dítětem, svoláváme případovky. Moje role je většinou organizátorská, to znamená, že dojednávám termín, místo a čas setkání, zajišťuji podklady a tak.“* Z výzkumného šetření a výpovědí komunikačních partnerek vyplynulo, že hlavní rolí sociálního pracovníka v dětském domově při obnově vztahů s rodinou je snaha o spolupráci s biologickou rodinou. Díky tomu může dojít ke zvýšení pravděpodobnosti, že se dítě bude moci jednou vrátit zpět. Konkrétněji rodiče telefonicky či korespondenčně kontaktuje, snaží se o domluvu návštěv a rovněž se je snaží zapojit do případových konferencí. V případových konferencích nadále hraje roli organizátora, který se snaží sjednat celé setkání a následně z těchto setkání provádí zápis. Myslím si, že snaha o spolupráci s rodinou je z pozice sociálního pracovníka dostačující. Záleží zde především na individuální situaci. Pokud rodič bude mít o dítě zájem, vždy se bude snažit angažovat při důležitých rozhodování, bude mít snahu zachovat kontakt s dítětem nebo se bude snažit o nápravu situace, kvůli které dítě muselo být odebráno.

Výzkumná otázka č. 2 zněla: *„Jakými aktivitami se sociální pracovník podílí na přípravě dítěte k odchodu z dětského domova?“* Z výzkumu vyplývá, že angažovanost sociálního pracovníka při odchodu dítěte z dětského domova je veliká. Dítě má po celou dobu odchodu a následně po odchodu oporu v sociálním pracovníkovi, který s dítětem spolupracuje a zajišťuje mu veškeré potřebné informace. Zůstává s dítětem v kontaktu, a i po odchodu se na něj může kdykoli

obrátit. Pracovník rovněž dítěti nabízí možnost cvičného bytu, pokud odchází do života, nebo mu dětský domov poskytuje tzv. odchodné. V mnoha zařízeních, jak vyplývá se zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovné péče ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů je dítěti, které odchází z dětského domova poskytnut jednorázový finanční příspěvek do výše 25 000 Kč či startovací balíček. O tomto tzv. odchodném rozhoduje pedagogická rada svolávaná ředitelem DD. Sociální pracovník zde hraje důležitou roli při předávání informací, které jsou potřebné ke stanovení výše zmiňovaného odchodného. Z výzkumu, který provedl v roce 2018 Diraditside a Nyadza vyplývá, že téměř 90 % dotazovaných uvedlo potřebu pomoci také při hledání budoucího zaměstnání. Existuje zde určitý předpoklad, že absolventi dětského domova čelí nejisté budoucnosti v konkurenci při uplatnění na trhu práce. Sociální pracovník společně s orgánem SPOD, dle zákona č. 109/2002 Sb., vzájemně spolupracuje při poskytování poradenské pomoci ohledně zajištění bydlení a práce a nadále je dítěti po odchodu z dětského domova poskytováno individuální poradenství při řešení tíživých životních situací. *„Jako dětský domov poskytujeme dítěti finanční příspěvek, ale myslím si, že je to částka nízká. Pokud dítě má odcházet do samostatného bydlení, vystačí mu to možná tak na kauci a jeden nájem. Je to pro ně těžký. Hlavně ohledně peněz. V těchto případech tu jsem buď já nebo pracovnice OSPOD. Poskytneme dítěti rady ohledně hospodaření s penězi, osobními záležitostmi, bydlením a snažíme se ho navést na ten správný životní směr“* (KP6). Sociální pracovník, jak vyplynulo z výzkumu, účelně dítě po odchodu z dětského domova nekontaktuje. Ovšem pokud dítě potřebuje konkrétní radu ohledně zaměstnání, bydlení, financí nebo čehokoli jiného, je sociální pracovník ochoten pomoci. Při odchodu nabízí dítěti možnost odejít do cvičného bytu, kdy sociální pracovník hraje administrativní úlohu při podávání oznámení o přemístění dítěte na příslušný obecní úřad a následně provádí kontrolu samostatně bydlících. Co se týče pomoci dětem při odchodu, nadále spolupracuje a aktivně vyhledává neziskové organizace, které dětem poskytují startovací balíčky. Dítě je dle mého názoru dostatečně vybavově zajištěno, avšak musím zároveň souhlasit i s výše uvedou výpovědí KP6. Pokud mladý dospělý bude odcházet do samostatného bydlení, pak mu finanční příspěvek v hodnotě 25 000 Kč nemusí stačit. Výše nájemného je také ve všech obcích a městech rozdílná, a proto by měl být brán

ohled na tyto aspekty. Myslím si, že je velice důležité, že má odcházející dítě příležitostnou oporu v osobě sociálního pracovníka.

Výzkumná otázka č. 3 zněla: „*Jaká je role sociálního pracovníka v rámci vzdělávání dítěte?*“ V rámci mimoškolního vzdělávání dítěte jde spíše, jak vyplynulo z rozhovorů, o individualitu a rozdělení činností v rámci dětského domova. Sociální pracovník v oblasti vzdělávání dítěte participuje v rámci aktivního vyhledávání neziskových organizací a následného zapojení se do programu dle aktuální nabídky. Neziskové organizace pořádají víkendové stáže a pobyty, kde si mladí dospělí před opuštěním dětského domova mohou osvojit základní poznatky a dovednosti všedního dne. „*Docela mě pobavilo, když jsem zvenčí zaslechla, že naše děti, když odejdou z dětského domova, tak ani neví, že se musí zvlášť kupovat rohlík a zvlášť máslo. Že si myslí, že se dá koupit už namazanej. No nevím, já si tohle zrovna nemyslím, že by nevěděli, a přijde mi to od okolí sprosté. Na semináře a stáže pravidelně jezdíme a tohle je tam opravdu učit nemusí. Spíše se tam učí tomu, že existují poplatky za televizi, popelnice, že se musí platit internet, vyplňují s nimi papíry pracovnice z úřadu práce, učí se psát životopisy ... prostě podrobné a potřebné věci. Věci, které si myslím, že neumí někteří dospělí v klasické domácnosti*“ (KP5). Pecnerová et al. (2015) tvrdí, že k získání odpovídajících znalostí a zkušeností je potřeba individuálního vzdělávání v tělesné, duševní či sociální oblasti. Podle Hájka et al. (2011) je zde potřeba rozvíjet schopnosti, dovednosti a motivaci vhodnou formou vzdělávání. Mimoškolní vzdělávání dětí může probíhat v rámci aktivit, které mají plnit zábavný, odpočinkový nebo společenský charakter. To vše nabízí dětský domov skrze hromadně organizované či náhodné činnosti, ale i pomocí individuálních aktivit. Z výzkumu tedy vyplývá, že sociální pracovník se aktivně podílí na vzdělávání formou vyhledávání organizací, které pořádají besedy, přednášky a vzdělávání na různá témata. Myslím si, že vzájemná spolupráce mezi dětským domovem a organizacemi je velice přínosná pro dětský domov, děti nebo mladé dospívající. Dětský domov, který tuto možnost spolupráce nevyužívá, marní, podle mého názoru, příležitost k možnosti dalšího vzdělávání dítěte.

Výzkumná otázka č. 4 zněla: „*Jak vypadá sociální práce s dítětem, které má poruchu chování?*“ Z výpovědi komunikačních partnerek vyplývá, že poruchy chování a z nich odvíjející se výchovné problémy, porušování sociálních norem a špatné navazování stálých vztahů se určitě ve všech zařízeních vyskytují. Sociální pracovníce v uvedených zařízeních vypověděly, že výchovné problémy si řeší vždy příslušný vychovatel a ony se podílejí pouze v případě, kdy se vyskytne závažnější problémové chování. Lupu (2011) uvádí, že rodina by měla představovat ideální prostředí pro růst a rozvoj dětí. Naneštěstí přerušením vztahové vazby mezi rodinou a dítětem, následované institucionalizací, dochází oproti ostatním dětem žijícím v rodinném prostředí ke specifickému vývoji osobnosti dítěte. Škoviera (2007) dodává, že pro děti bývá vždy těžké vyrovnat se s tím, co bylo, je a bude, tedy s minulostí, přítomností a budoucností. Dětské domovy se snaží pracovat s přítomností, tedy s tím, co je teď a tady. Jenže pokud se dítě nevyrovná s minulostí, nemůže se osobnost vyvíjet pozitivním směrem. Toto potvrzuje i Lupu (2011), který říká, že pokud děti nedokáží pochopit pocity, které kvůli minulosti zažívají, bude se tato nevyrovnanost odrážet v jejich budoucím negativním chování. Pazlarová, Hermochová (2013) uvádějí, že pokud není provedeno dostatečně psychologické ošetření po odebrání dítěte z rodiny a po umístění do dětského domova, mohou být poruchy chování často obrannými reakcemi. Mezi obranou reakcí mohou patřit i emoční výkyvy, které mohou být pro blízké okolí nepochopitelné a pro danou situaci neadekvátní. Z výzkumu a dané literatury můžeme vyčíst, že dítě, které se nachází v dětském domově trpí ve většině případech jednou nebo více poruchami, které se pojí s chováním, navazováním stabilních kontaktů nebo porušováním společenských norem. Pokud dítěti není věnován individuální přístup a není s ním pracováno, může se u něj porucha chování v budoucnu více či méně projevit. Rovněž se ale přikláním k výpovědi KP4, která uvedla: „*Nemůžeme tvrdit, že všechny děti, co jsou umístěné v dětských domovech trpí nějakou poruchou. Ano, máme tady děti, co jsou postižené, děti, co zlobí ve škole, děti, co neposlouchají, ale také tu máme děti, co, studují a jsou... řekla bych, namotivované správným směrem do budoucna*“. Sociální pracovník řeší pouze závažnější problémové chování, kam tedy můžeme řadit drobné krádeže, záškoláctví, sebepoškozování, jízdu na černo nebo závažné porušování sociálních norem. Ostatní poruchy chování jsou řešeny individuálně vychovateli dětského domova. Tyto poruchy chování mají i za následek tzv. nálepkování. Z výzkumu

vyplývá, že v navštívených zařízeních se vyskytuje negativní hodnocení ze strany okolí. Jedlička et al. (2015) uvádí, že jedinec se od společenských norem odchyluje tehdy, když je na něj použita nálepka „deviantního člena“ ze strany okolní společnosti. Tedy je označen za devianta a jako deviant se chová. Negativní nálepkování poté přispívá ke špatnému sebehodnocení dítěte. To může přecházet k výchovným problémům a poruchám chování. Z výzkumu také vyplynulo, že sociální pracovníce se snaží tuto „nálepku“ vyvrátit prostřednictvím pořádání různých společenských událostí, na které je zvána i široká veřejnost. Sociální pracovník zde vystupuje ve formě organizátora, vymýšlí scénáře nebo je sám účastníkem akcí.

6. Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na zmapování aktivit sociálního pracovníka v dětském domově. Výzkumné šetření bylo prováděno v Plzeňském a Jihočeském kraji, přičemž k naplnění cílů této práce byl zvolen kvalitativní výzkum. Výzkumnou skupinu komunikačních partnerů tvořilo šest sociálních pracovníků, které pracují v dětském domově. Výzkumné šetření probíhalo v březnu roku 2019. Následně proběhl přepis rozhovorů a došlo k důkladné analýze dat, která byla zpracována do jednotlivých kódů a následně kategorií.

Z výzkumu vyplynulo, že náplň práce sociálního pracovníka je velice různorodá. Sociální pracovník musí mít přehled o spolupracujících organizacích, školách, úřadech, rodinách, zařízeních a mnoho dalšího. Jeho práce je velice odpovědná, jelikož pracuje s dětmi, které přišly do domova z problémových rodin. Velice aktivně se snaží spolupracovat s rodinami dětí, ovšem pokud o to dané rodiny nestojí, nenutí je. Řeší i zásadní životní změny na straně dítěte. Kvůli tomu jsou svolávány a organizovány případové konference, kde se ukazuje výše zmíněná spolupráce s orgány. Další důležitou činností, do které se sociální pracovník ze své pozice angažuje, je odchod dítěte z dětského domova. Dítě odcházející z dětského domova je po celou dobu podporováno. Jsou mu poskytnuté rady a odkazy na další spolupracující organizace. Rovněž dostává i tzv. odchodné nebo startovací balíček, který zajišťují neziskové organizace. Neziskové organizace se nadále aktivně účastní ve vzdělávacích programech pro děti, které vyrůstají v dětských domovech. Sociální pracovník spolu s vedením dětského domova aktivně kontaktuje tyto neziskové organizace a spolupracuje s nimi. Dále bylo zjišťováno, zda se sociální pracovník zapojuje do práce s dítětem, jež trpí poruchami chování. Bylo zjištěno, že pokud dítě trpí poruchou chování, je k němu přistupováno spíše individuálně, ale nejsou aplikovány žádné specifické přístupy.

Při provádění výzkumu jsem se během rozhovoru u komunikačních partnerek setkala s velikou vstřícností a ochotou spolupracovat. Myslím si, že tato práce může sloužit ke zvýšení informovanosti obyvatelstva o roli sociálního pracovníka v dětském domově. Zároveň může posloužit k porovnání činností mezi jednotlivými pracovníky dětských domovů. Dále bych doporučila pracovat více s minulostí dětí, aby se poté mohly pozitivně vyvíjet a vést řádný budoucí život. Po odchodu

mladých dospělých z dětského domova by se mohla vytvořit komunita, kde by si mohli předávat nápady a zkušenosti z praxe.

7. Seznam použitých zdrojů

1. ADAMS, R., DOMINELLI, L., PAYNE, M., 2009. *Social Work: Themes, Issues and Critical Debates*. 3. vydání. London: Palgrave Macmillan. 432 s. ISBN 978-0-230-21865-9.
2. BANDIT, T. et al., 2015. Etický kodex jako nástroj podpory řešení etických dilemat sociální práce z hlediska různých pojetí sociální práce. *Sešit sociální práce* [online]. Praha: MPSV, s. 11-13. [cit. 2018-11-21]. ISBN 978-80-7421-089-1. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/23241/4ssp.pdf>
3. BECHYŇOVÁ, V., 2012. *Případové konference. Praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál. 160 s. ISBN 978-80-262-0181-6.
4. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M., 2008. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.
5. BĚLÍK, V., HOFERKOVÁ, S., KRAUS, B., et al., 2017. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada. 120 s. ISBN 978-80-271-0599-1.
6. BRISCH, H., K., 2010. *SAFE – Sichere Ausbildung für Eltern: Sichere Bindung zwischen Eltern und Kind*. Stuttgart: Klett-Cotta. 176 s. ISBN 978-3-608-94601-7.
7. CERQUEIROVÁ, A., 2018. *Vstup dospívajícího dítěte do samostatného života je těžký. Z dětského domova dvojnásobně* [online]. © Obecně prospěšná společnost Sirius, o.p.s. 2011-2018. [cit. 2018-11-10]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/vstup-dospivajiciho-ditete-do-samostatneho-zivota-je-tezky-z-detskeho-domova-dvojnaso-bne-183.html>
8. ČERNÁ, R., KOCOURKOVÁ, J., 2018. *Kontakt dětí v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou*. Chrudim: Amalthea z.s. 42 s. ISBN 978-80-904801-5-5.
9. DIRADITSILE, K., NYADZA, M., 2018. Life after institutional care: Implications for research and practice. *Child and Family Social Work*. 23 (3), 451-457, doi:10.1111/cfs.12436.
10. Department for Education, © 2011. *Children's Homes: National Minimum Standards* [online]. [cit. 2019-02-19]. ISBN 978-1-84775-868-2. Dostupné z: <https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130404002225/https://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/NMS%20Children's%20Homes.pdf>
11. DVOŘÁKOVÁ, Z., SMRČKA, L., et al., 2011. *Finanční vzdělávání pro střední školy. Se sbírkou řešených příkladů na CD*. Praha: C. H. Beck. 312 s. ISBN 978-80-7400-008-9.

12. *Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR* [online]., 2006. Společnost sociálních pracovníků ČR. [cit. 2018-11-21]. Dostupné z: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_ssprc.pdf
13. FILIPPELLI, J., et al., 2017. Infants and the decision to provide ongoing child welfare services. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*. 11 (24), 2, doi:10.1186/s13034-017-0162-7.
14. FONAGY, P., 1998. Prevention, the Appropriate Target of Infant Psychotherapy. *Infant Mental Health Journal*. 19 (2), 124-150. ISSN 1097-0355.
15. GÉRINGOVÁ, J., 2011. *Pomáhající profese – tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: TRITON. 198 s. ISBN 978-80-7387-394-3.
16. GULOVÁ, L., 2011. *Sociální práce pro pedagogické obory*. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1.
17. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., 2011. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 2. vydání. Praha: Portál. 240 s. ISBN 978-80-262-0030-7.
18. HAVRDOVÁ, Z., 1999. *Kompetence v praxi sociální práce*. Praha: OSMIUM. 166 s. ISBN 80-902081-8-5.
19. HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4. vydání. Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.
20. HUNT, J., 2014. *Dysfunctional Family: Making Peace with Your Past*. California: Rose Publishing. 96 s. ISBN 1596369361.
21. JANKOVSKÝ, J., 2003. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: TRITON. 223 s. ISBN 80-7254-329-6.
22. JANSKÝ, P., 2004. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus. 169 s. ISBN 80-7041-114-7.
23. JEDLIČKA, R., 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha. Grada. 544 s. ISBN 978-80-247-5447-5.
24. JOHNOVÁ, M., 2006. Plánování zaměřené na člověka a transformace ústavní péče. *Rezidenční péče*. 2 (3), příloha 03/06, ISSN 1801-8718.
25. KASANOVÁ, A., 2008. *Sprievodca sociálneho pracovníka I. rodina a deti*. Nitra: Vydavateľstvo Michala Vaška Prešov. 449 s. ISBN 978-80-8094-277-9.

26. KAŠPAROVÁ, B., © 2019. *Příčiny a podmínky páchaní trestné činnosti dětmi a mládeží* [online]. Karlovy Vary: Asociace Záchranný kruh, z.s. [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: https://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/kriminalita-rizikove-chovani/kriminalita-mladeze/priciny-a-podminky-pachani-trestne-cinnosti-detmi-a.html?fbclid=IwAR0p3gRHPIyPZ3FcJZtRWf_9KBqBMGmrl1E4dq7Joh6vgXc_pfqAg96uHVU
27. KIM, J., TRAHAN, M., BELLAMY, J. and HALL, J.A., 2019. Advancing the innovation of family meeting models: The role of teamwork and parent engagement in improving permanency. *Children and Youth Services Review*. 147-155, doi: 10.1016/j.chilyouth.2019.02.039.
28. KOPŘIVA, K., 2016. *Lidský vztah jako součást profese*. 8. vydání. Praha: Portál. 152 s. ISBN 978-80-262-1147-1.
29. KOPŘIVOVÁ, L., 2006. *Odchod dětí z dětského domova*. Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta pedagogická. Vedoucí práce Lenka Gulová.
30. KOUBOVÁ, J., 2017. Současnost ústavní výchovy v České republice. In: BERNARD, J. et. al. *Náhradní péče o ohrožené děti v některých evropských zemích*. Plzeň: Starý most, s. 9-14. ISBN 978-80-87338-82-7.
31. KUBÍČKOVÁ, H., 2011. *Dítě – rodina – instituce aneb jak neztratit budoucnost*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. 117 s. ISBN 978-80-7464-017-9.
32. LUPU, E., 2011. Motric balance – A reflection of emotional balance for the institutionalized children. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*. 12, 448-456, doi: 10.1016/j.sbspro.2011.02.055.
33. MATOUŠEK, O., 1999. *Ústavní péče*. 2. vydání. Praha: SLON. 159 s. ISBN 8085850761.
34. MATOUŠEK, O. et. al., 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
35. MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A., 2011. *Mládež a delikvence*. 3. vydání. Praha: Grada. 344s. ISBN 978-80-7367-825-8.
36. MATOUŠEK, O., et. al., 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál. 395 s. ISBN 978-80-262-0213-4.
37. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011. *Manuál k případovým konferencím*. [online]. [cit. 2019-04-15]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/13087/manual.pdf>

38. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2015. *Metodický pokyn, kterým se stanoví standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a ve školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči.* [online]. [cit. 2019-04-20]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/file/35026_1_1/
39. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu.* Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
40. MUSIL, L., 2010. *Typologie pojetí sociální práce* [online]. Brno: Masarykova universita [cit. 2018-11-21]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/el/1423/podzim2010/SPR101/um/prispevek.pdf>
41. NOVOTNÝ, S., J., 2015. *Zdroje resilience a problémy s přizpůsobením u dospívajících.* Ostrava: Ostravská univerzita. 223 s. ISBN 978-80-7464-700-0.
42. NWACHUKWU, P.T.T., 2014. Comparing the ethical code implementation among social workers in Africa: Can years of experience make difference? *Mediterranean Journal of Social Sciences.* 5 (23), 2305-2317, doi:10.5901/mjss.2014.v5n23p2305.
43. PACNEROVÁ, H. et al., 2015. *Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče.* Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. 57 s. ISBN 978-80-7481-138-8.
44. PAZLAROVÁ, H., HERMOCHOVÁ, S., 2013. *Metodika pro dětské domovy – New Job New Life* [online]. [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: http://www.newjobnewlife.cz/pages/serve.php?file=1381165820_0_metodika_d_d_nahled_02_upr.pdf
45. PÖTHE, P., 2018. *Východiska.* IN: ČERNÁ, R., KOCOURKOVÁ, J., 2018. *Kontakt dětí v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou.* Chrudim: Amalthea z.s. 42 s. ISBN 978-80-904801-5-5.
46. PUGH, R., 2005. The Professionalisation of Social Work in the UK: Independence, Prescription and Regulation. *Portularia. Revista de Trabajo Social.* 5 (1), 77-94. [online]. Spain: Universidad de Huelva [cit. 2019-02-27]. ISSN 1578-0236. Dostupné z: <http://rabida.uhu.es/dspace/bitstream/handle/10272/244/b15179655.pdf?sequence=1>
47. PREKOP, J., 2004. *Empatie, vcítění v každodenním životě.* Praha: Grada. 132 s. ISBN 80-247-0672-5.
48. ŘEZNÍČEK, I., 2000. *Metody sociální práce.* Praha: SLON. 80 s. ISBN 80-85850-00-1.

49. SHEAFOR, W.,B., HOREJSI, R., CH., HOREJSI, A., G., 2000. *Techniques and Guidelines for Social Work Practice*. 5. vydání. Boston: Allyn and Bacon. 628 s. ISBN 0-205-29555-X.
50. SOBOTKOVÁ, N., V., 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada. 152 s. ISBN 978-80-247-4042-3.
51. Středisko náhradní rodinné péče, o.s., 2019. *Systém náhradní péče* [online]. [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/system-nahradni-pece.shtml?fbclid=IwAR0tnU7Ucqm_bU6fNhnZHPfpLmW8NglFvp2c-FYH9zYTiLumLZFvrouerr4
52. ŠAŠKOVÁ, H., MERTO VÁ, J., 2012. Care for vulnerable and disadvantaged children in the Czech Republic. *European Journal of Social Work*, 15 (5), pp. 664-678, doi: 10.1080/13691457.2011.577735.
53. ŠKOVIERA, A., 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.
54. VENGLÁŘOVÁ, M., 2008. Vztah a komunikace s klientem. In: MAHROVÁ, G., VENGLÁŘOVÁ, M. et. al. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. Praha: Grada, s. 97-101. ISBN 978-80-247-2138-5.
55. Veřejný ochránce práv, © 2018. *Dítě v dětském domově* [online]. [cit. 2019-02-19]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/stiznosti-na-urady/chcete-si-stezovat/zivotni-situace/dite-v-detskem-domove/?fbclid=IwAR31eF198LgfZt2PlgJrdZz94yEwYZ0he8dMvAEYd88EIJNP3q_k0jTGvtU
56. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 48, ISSN 1211-1244.
57. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, 2002. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 48, ISSN 1211-1244.
58. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, ISSN 1211-1244.

8. Seznam příloh

1. Šablona: program rozvoje osobnosti dítěte
2. Koncepce polostrukturovaného rozhovoru

9. Seznam zkratk

DD	Dětský domov
DDÚ	Dětský diagnostický ústav
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PP	Pěstounská péče
SVP	Středisko výchovné péče

10. Přílohy

10.1 Příloha č. 1

PROGRAM ROZVOJE OSOBNOSTI DÍTĚTE

Jméno dítěte:
Datum narození:
Ročník a rok školní docházky:

Střednědobé a krátkodobé cíle péče o dítě v zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy; zejm. vyhodnocení předchozích cílů a způsob dalšího vzdělávání, zapojení do zájmové činnosti, do odpovídajících skupinových, socializačních kontaktů a kontaktů s rodinou:

1. **Osobnostní charakteristika** dětí ovlivňující edukační proces (*např. emoční stabilita, temperament, charakter, osobní tempo, samostatnost, adaptace na změny, ...*)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl:
Plán a postupy:

2. **Vztah k lidem** (*např. postavení v kolektivu, vztah k vrstevníkům, k opačnému pohlaví, k dospělým autoritám – ženy, muži; vztah k sobě, sociální zdatnost*)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl:
Plán a postupy:

3. Kontakt a vztahy s rodinou nebo jinými blízkými osobami (např. četnost, forma, emoční ladění, iniciativa, spolupráce, ...)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl:
Plán a postupy:

4. Sebeobslužné dovednosti (např. hygiena, stolování, vzhled – úprava)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl:
Plán a postupy:

5. Vztah k povinnostem v zařízení

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl:
Plán a postupy:

6. Školní dovednosti a vzdělávací potřeby (např. vztah ke škole, vypracovávání domácích úkolů)

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl:
Plán a postupy:

7. Zájmy, kroužky a profesní orientace

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl:
Plán a postupy:

8. Další / jiná významná oblast -

Současný stav, zhodnocení uplynulého období:
Cíl:
Plán a postupy:

9. Přání / vyjádření dítěte

--

S programem rozvoje osobnosti dítěte je dítě seznámeno adekvátně věku, na plánu v jednotlivých položkách se účastní.

.....
dne podpis dítěte podpis zástupce zařízení podpis ředitele/ky

Další vyhodnocení programu rozvoje osobnosti zpracovává určený pracovník / vychovatel výchovné (rodinné skupiny) na základě poznatků o uplynulé a aktuální situaci dítěte pravidelně, nejméně však 1x za půl kalendářního roku. Označí splnění zadaných cílů a stanoví nové, s nimiž dítě důkladně seznámí, projedná cíle, prostředky, podmínky, s nimiž mohou k jejich dosažení výchovní pracovníci a děti v budoucím období pracovat /viz. výše/. Diagnostický ústav pomáhá metodickým vedením a kontrolou.

Zdroj: MŠMT (2015)

10.2 Příloha č. 2

KONCEPCE POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU

1. **Jaká je vaše obvyklá denní pracovní náplň?**
2. **Podílíte se, jako sociální pracovník na obnově vztahů s rodinou? pokud ano, jak?**
 - a. Řeší sociální pracovník případnou nespolupráci rodiny s DD?
3. **Jakou hrajete roli při odchodu dítěte z dětského domova, v čem/s čím konkrétně dítěti pomáháte?**
 - a. Do jaké míry pomáháte?
4. **Je sociální pracovník v kontaktu s dítětem po jeho odchodu z DD?**
 - a. Pokud ano, kdy se tak obvykle děje, příp. proč?
5. **Jakým způsobem se sociální pracovník podílí na mimoškolním vzdělávání dítěte?**
 - a. Zajišťuje sociální pracovník organizace, které poskytují mimoškolní vzdělávání pro děti?
 - b. S jakými organizacemi spolupracujete?
6. **Jak se zapojujete do práce s dětmi, které vykazují poruchy chování?**

(Za poruchu chování považuji špatné navazování stálých kontaktů, kognitivní vývoj, nevhodné sociální chování, porušování sociálních norem)

 - a. Aplikujete nějaké specifické přístupy k dětem, které vykazují poruchu chování?
 - b. Máte problém s výchovnými problémy, např. ve škole?